

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

1. līmeņa profesionālā studiju programma

Pirmsskolas izglītības skolotājs

SINTIJA ČODARE

Muzikālo rotaļu loma pirmsskolas vecuma bērnu uztveres un domāšanas attīstībā

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Lektore

Akadēmiskais amats

MG. Paed.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Baiba Brice

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Kvalifikācijas darba tēma “Muzikālo rotaļu loma pirmsskolas vecuma bērnu uztveres un domāšanas attīstībā”

Darba autore: Sintija Čodare

Darba vadītāja: Mg. Paed. lektore Baiba Brice

Darba mērķis: Izzināt muzikālo rotaļu nozīmi pirmsskolas vecuma bērnu attīstības sekmēšanā

Pētījuma priekšmets: 3-4 gadus vecu bērnu uztveres un domāšanas attīstība

Pētījuma objekts: Pedagoģiskais process muzikālajās rotaļās pirmsskolā

Kvalifikācijas darba struktūru veido trīs nodaļas. Teksts izklāstīts 39 lappusēs, literatūras sarakstā ir 34 nosaukumi latviešu, angļu un krievu valodās. Teorētisko un empīriskā pētījumā gūto atziņu rezultāti iekļauti 5 tabulās un 2 attēlos.

Pirmajā nodaļā tiek izklāstīta muzikālo rotaļu loma un nepieciešamība bērnu dzīvē. Otrajā nodaļā teorētiski atklātas zinātniskas atziņas par bērnu uztveri un domāšanu. Trešajā nodaļā tiek atspoguļota empīriskā pētījuma gaita un rezultāti, piemeklētas muzikālās rotaļas, lai sekmētu bērna uztveri un domāšanu. Tika apkopoti pētījuma rezultāti, izdarīti secinājumi, apstiprināta hipotēze.

3 – 4 gadus vecu bērnu uztveres un domāšanas attīstība tiek sekmēta, ja pedagogi ikdienas nodarbībās pirmsskolā izmanto šim vecumposmam atbilstošas muzikālās rotaļas.

Atslēgas vārdi: muzikālās rotaļas, pirmsskolas vecuma bērni, uztveres un domāšanas attīstība.

ANNOTATION

The topic of this qualification paper is “The role of musical play in development of perception and thinking of pre-school aged children”.

Author: Sintija Čodare

Consultant of the paper: Mg. Paed. lecturer Baiba Brice

Aim of the research: To research the importance of musical play in development of pre-school aged children

Subject of research: Development of perception and thinking of 3 – 4 year old children

This paper consists of three chapters. The total page count is 39, the list of literature contains 34 titles in Latvian, Russian and English languages. The data gathered in theoretical and empirical research is contained in 5 tables and 2 images.

The first chapter contains information about importance of musical play in the lives of children. The second chapter contains information about the scientific data about perception and thinking of children. The third chapter shows the course and results of the empirical research, and the most beneficial games for development of perception and thinking of children are selected. Conclusions are made and the hypothesis is confirmed.

Development of perception and thinking of 3 – 4 year old children is enhanced, if teachers are using appropriate games in the daily process of teaching, given the age of children.

Keywords: musical play, pre-school aged children, development of perception and thinking

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ANNOTATION.....	3
SATURS.....	4
IEVADS	5
1. MUZIKĀLO ROTAĻU LOMA BĒRNU DZĪVĒ	7
1.1. MUZIKĀLĀS ROTAĻAS NEPIECIEŠAMĪBA BĒRNA IZAUGSMĒ	8
1.1. MUZIKĀLO ROTAĻU VEIDI UN PIELIETOJUMS	10
2. UZTVERES UN DOMĀŠANAS ATTĪSTĪBA.....	17
2.1. MŪZIKAS IETEKME UZ BĒRNA ATTĪSTĪBU	20
2.2. RITMA NOZĪME BĒRNA ATTĪSTĪBĀ.....	23
3. PĒTĪJUMS: 3-4 GADUS VECU BĒRNU UZTVERES UN DOMĀŠANAS SEKMĒŠANA MUZIKĀLAJĀS ROTAĻĀS.....	25
3.1. PĒTĪJUMA VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS.....	25
3.2. PĒTĪJUMA GAITA.....	27
3.3. PĒTĪJUMA NOSLĒGUMS.....	33
SECINĀJUMI	37
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	38

IEVADS

Mūzika pavada cilvēku visā viņa dzīves garumā. Katrā cilvēka dzīves situācijā ir kāda melodija, kas palīdz uzlabot omu, pārvarēt skumjas. Bez mūzikas neiztiekam nevienos svētkos, mums svarīgās dienās. Pastāv uzskats, ka jau mātes vēderā bērns ir spējīgs uztvert un saprast mūziku. Mūzika pirmsskolā rada draudzīgu atmosfēru starp bērniem, kā arī neviena rotaļa nenotiek bez muzikālās pavadības. Tādas nodarbes kā, piemēram, rīta rosme, fizikultūra, tematiskās svētku svinības tiek papildinātas ar dziesmām un dejām. Mūzikai, kas pavada rotaļas un citas aktivitātes, ir jābūt dinamiskai un ritiskai – tādai, kas veicina garastāvokļa uzlabošanu un rosina vēlmi izkustēties.

Pirmsskolas vecumā bērns daudz rotaļājas, un tieši šajā vecumā tā ir viena no galvenajām bērna darbībām. Ar rotaļas palīdzību bērns iepazīst šo pasauli, izzina gan citus cilvēkus, gan pats sevi. Bērns spēlējas ar dažādiem priekšmetiem, iepazīst savu spēju robežas un ir priecīgs par panākumiem. Apziņa, ka tieši viņš spēj kaut ko paveikt, un ka viņa darbība rada rezultātu, motivē bērnu turpmākai darbībai. Rotaļās pirmsskolā ir svarīgi dažādi aspekti – sensoriskais, emocionālais, kognitīvais un sociālais aspekts. Rotaļa tiek uzskatīta par vadošo darbību tā iemesla dēļ, ka tieši tās ietekmē izmaiņas bērna psihē, kas veido turpmāko pamatu nākamajam vadošās darbības veidam – mācību darbībai. Viss augstāk minētais ļauj secināt, ka rotaļa ir viena no aktuālākajām tēmām, ko apskatīt pirmsskolas pedagoģiskā procesa ietvaros.

Rotaļa un mūzika – roku rokā šīs divas nodarbes veido muzikālo rotaļu. Tieši pirmsskolas vecumā ir ļoti svarīgi ar muzikālo rotaļu palīdzību veicināt vispusīgu bērna attīstību – gan uztveri, gan domāšanu, gan kustību attīstību. Muzikālā rotaļa ir arī ārkārtīgi spēcīgs bērna vispusīgas attīstības veicinātājs, un vecāku, kā arī pirmsskolas iestāžu pedagogu viens no galvenajiem uzdevumiem ir iekļaut vispusīgi attīstošas muzikālās rotaļas bērna ikdienā un pirmsskolas mācību procesā. Muzikālās rotaļas, kas iekļauj kustības, veicina bērna ritma izjūtu un koordināciju, palīdz atkārtot vienkāršas deju kustības, uzlabo garastāvokli un uzlabo bērna kontaktu ar vienaudžiem. Attīstās arī bērna dzirde un balss. Tas viss sekmē kompleksu bērna attīstību, tieši tādēļ ir svarīgi iesaistīt bērnu šādās rotaļās, lai sasniegtu galveno mērķi – vispusīgi attīstītu bērna personību.

Rotaļai bērna attīstībā ir būtiska nozīme. Rotaļa liecina par viņa fizisko, psihisko un intelektuālo veselību. Tā attīsta humora izjūtu. Tas ir labākais pamats mācīšanai, jo bērns mācās bez piepūles, pats to neapzinoties. Rotaļa dod ne tikai prieku, bet arī iespēju izmantot savu ķermeni un maņu orgānus. (Bakisa, Romēns, 1997, 12)

Rotaļa ievēd bērnu dzīvē, kontaktā ar apkārtējiem cilvēkiem, dabu un sekmē zināšanu uztveri. Tai vienmēr ir kāds mērķis. Muzikālajās rotaļās šis mērķis ir intelekta, ritma izjūtas, muzikālās dzirdes, balss, kā arī pašas bērna radošās darbības attīstība. Mūzika iepazīstina bērnu ar skaisto, ar harmonijas sajūtu, tā bagātina viņa iekšējo pasauli.

Pētījuma objekts. Pedagoģiskais process muzikālajās rotaļās pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets. 3 – 4 gadus vecu bērnu uztveres un domāšanas attīstība.

Darba mērķis. Izziņāt muzikālo rotaļu nozīmi pirmsskolas vecuma bērnu attīstības sekmēšanā.

Hipotēze: 3 – 4 gadus vecu bērnu uztveres un domāšanas attīstība tiek sekmēta, ja pirmsskolas nodarbībās tiks integrētas šim vecumposmam atbilstošas muzikālās rotaļas.

Pētījuma uzdevumi:

1. Izpētīt psihologu un pedagoģu atziņas par bērna uztveres un domāšanas attīstību;
2. Izpētīt 3-4 gadīgu bērnu vecumposma īpatnības;
3. Izpētīt muzikālās rotaļas, noskaidrojot, kuras no tām visvairāk sekmē 3-4 gadīgu bērnu uztveres un domāšanas attīstību;
4. Veikt empīrisku pētījumu par bērnu uztveres un domāšanas attīstību;
5. Sniegt ieteikumus vecākiem par bērnu uztveres un domāšanas attīstību ar muzikālo rotaļu palīdzību.

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskās pētīšanas metode- literatūras analīze.
2. Empīriskās metodes:
 - Pedagoģiskais vērojums
 - Pedagoģiskais izmēģinājums

Pētījuma bāze. „X” pirmsskolas izglītības iestāde, vidējā vecuma grupa.

1. MUZIKĀLO ROTAĻU LOMA BĒRNU DZĪVĒ

Muzikālā rotaļa ir viena no rotaļas darbības formām, kas iepiecina, ieinteresē bērnus un, beidzot, ir viens no noteikumiem, kas veicina kustību mākslinieciski radošo un dzirdes muzikālo spēju attīstību, jūtu, emociju un iztēles attīstību. Muzikālā rotaļa ir aktīva, radoša bērnu darbība, kas virzīta uz muzikāla skaņdarba vai dziesmas rakstura attēlošanu ar kustību palīdzību. Rotaļas pirmsskolas izglītības iestādē ir uzskatāmas kā galvenā sastāvdaļa mācīšanās procesā. Bērnām rotaļa ir aktīvs darbs, domāšanas un kustību koordinācija, priecīga aizraušanās, vingrināšanās, savu spēju parādīšana. Rotaļa ir pielīdzināma tiltam, kas savieno bērna “Es gribu” ar viņa mazo “Es varu.” (O. Svenne). Tādēļ uzmanības koncentrēšana, atmiņa, kustību koordinācija visagrāk un vieglāk tiek apgūta rotaļā.

Rotaļa rada bērnam emocionālu komfortu, apmierinājumu, līdzsvaru, brīvības izjūtu, ļauj realizēt sevi, apjaust savas intelektuālās iespējas, ļauj bērnam iepazīt pasauli, veido kustību koordināciju, attīsta iztēli un domāšanu. (Dzintare, Boša 1997; 16)

Muzikālā rotaļa nav paredzēta tikai bērna izklaidei, tā ir uzskatāma par neatņemamu pirmsskolas pedagoga instrumentu, ar kura palīdzību notiek sistemātiska ietekme uz bērnu ar mērķi veicināt bērna attīstību.

Muzikālā rotaļa ir visiedarbīgākais līdzeklis bērna muzikālas dzirdes un praktisko muzicēšanas prasmju attīstībai. Muzikālā rotaļa ir viens no līdzekļiem, kuru iespējams ir izmantot dzirdes un muzikālas dzirdes attīstības iemaņu un prasmju mācīšanai. Bērni dzīvo sava pasaulē, kur viņu sabiedrotais ir rotaļa. Rotaļājoties bērns iepazīst apkārtējo pasauli, apgūst tās prasmes un iemaņas, kuras būs nepieciešamas turpmākajā dzīvē. Liels palīgs bērna muzikālas attīstības veicināšanā ir rotaļa, jo tā ir galvenais darbības veids pirmsskolas vecumā, savukārt bērna attīstība notiek darbībā, pašrealizācijā – savu spēju īstenošanā. Rotaļa bērnam ir interesanta un aizraujoša darbība, kuras mērķis, atšķirībā no darba, nav radīt noteiktu darbības produktu, tai nav arī tieša mācību uzdevuma. Tomēr tā satur sevī šīs abas vērtības – rotaļu darbības rezultāts ir bērna attīstība. “Atņemiet bērnam rotaļas un jūs iznīcināsi arī pašu bērniību” (Plotnieks, 1988, 1990; 172; 50).

Atceroties savu bērniību mums, varbūt, šķiet, ka rotaļājāmajiem tāpat vien, jo nebija nekā cita, ar ko nodarboties, bet, iedziļinoties bērniības atmiņās un pārdzīvotajās emocijās, saprotam, ka rotaļas mums nozīmēja daudz vairāk, nekā tagad liekas, tā bija mūsu ikdiena, tas bija tikpat nopietni, cik nopietni tagad dzīvojam. Ar rotaļu palīdzību bērns mācās iepazīt un kaut kādā mērā izprast pieaugušo pasauli (Plaude, 2011; 136).

1.1. MUZIKĀLĀS ROTAĻAS NEPIECIEŠAMĪBA BĒRNA IZAUGSMĒ

Muzikālā rotaļa ir visiedarbīgākais līdzeklis bērna muzikālās dzirdes un praktisko muzicēšanas prasmju attīstībai. Ar rotaļas vārdisko tekstu un melodiju notiek bērna radošās un tikumiskās audzināšanas process. Rotaļai pirmsskolā ir reizē psihoterapeitiska nozīme, tā attīsta bērna kustību drošumu un pašizteikšanās spējas, veido pozitīvu pašvērtējumu radošajā procesā. Katra rotaļa sevī ietver sevī noteiktus uzdevumus, kam ir divējādi aspekti: izziņas un audzināšanas funkcija. Izziņas aspekts – bērni apgūst dažādus kustību darbības paņēmienus, zināšanas, prasmes, valodas un muzikāli radošās darbības iemaņas. Audzinošais aspekts – bērnu sadarbība, saskarsmes paņēmieni apguve, vides un telpas izpratne. Lai saskarsme ar audzēkņiem būtu aktīvāka, veicot uzdevuma izpildi, pedagogam jāatrodas pēc iespējas tuvāk katram bērnam. Jau rotaļas sākumā nepieciešams veidot motivāciju noteiktam uzdevumam, kas veicina pozitīvu emociju rašanos, kas savukārt ierosina bērnu ieinteresētai darbībai un atvieglo grūtību pārvarēšanu. (Lasmane, 2012, 57)

Muzikālā rotaļa ir viens no rotaļu veidiem, un, kā jau visas rotaļas pirmsskolas vecumā, tā atstāj savu pozitīvo ietekmi uz bērnu.

Pirmsskolas vecumā rotaļa “atstāj mantojumu”: spēju izrādīt iniciatīvu, attīstītu radošu iztēli, precizitāti lēmumu pieņemšanā un spēju uzņemties dažādas lomas saskarsmē ar cilvēkiem. Muzikālā rotaļa ir viena no rotaļas darbības formām, kas iepriecina, ieinteresē bērnus un, beidzot, ir viens no noteikumiem, kas veicina kustību mākslinieciski radošo un dzirdes muzikālo spēju attīstību, jūtu, emociju un iztēles attīstību. (Lasmane, 2012, 58)

Ļ. Vigotskis uzskatīja, ka rotaļa veicina domāšanas attīstību, pārvēršot domāšanas darbības no ārējām par iekšējām, veido priekšstatus par apkārtējās pasaules būtību, īpaši par attiecībām starp cilvēkiem. (Romenkova, 2008, 23)

Jau pašos pētīšanas pirmsākumos rotaļa tika atzīta par bērna emocionālās dzīves fenomenu, konfliktu un pārdzīvojumu centru, kurā nozīmīga loma ir iekšējam noskaņojumam, priekam. (Romenkova, 2008, 22)

Šveiciešu psihologs Ž. Piažē uzskatīja rotaļu par īpašu intelekta attīstības pakāpi. Pēc viņa domām, bērns ar rotaļas palīdzību attīsta loģiskās operācijas, bet pati rotaļa ir egocentriskās runas forma. (Romenkova, 2008, 23)

3 – 4 gadu vecumposms cilvēka dzīvē ir īpaši nozīmīgs, jo šajā laikā formējas jaunā cilvēka apziņa, cilvēks gūst pieredzi saskarsmē ar apkārtējo pasauli. Tādēļ ir svarīgi tieši šajā vecumā iedarboties uz bērnu ar rotaļu, jo tā ir primārais bērna saskarsmes veids ar visu, kas viņam ir apkārt.

K. Dēķēns agro bērību raksturojis kā rotaļu laikmetu, jo bērns mācās un attīstās caur rotaļu, kas pirmsskolas vecumā ir galvenais darbības veids. Zinātnieki atzinuši, ka cilvēka dzīvē pirmie 4 gadi ir visnozīmīgākie, jo šajā laikā bērna smadzenēs veidojas tā saucamie mācīšanās ceļi, kad caur daudzveidīgu rotaļu un izziņas darbību attīstās teju puse no bērna mācīšanās spējām. Psihologi un neirologi norāda, ka rotaļas apstākļos iegaumēšanas efekts ir krietni labāks, jo aktīva, bērnam saistoša darbība izziņas procesā ievērojami paātrina iegaumēšanu. Šie aspekti ievērojami ikreiz, kad skolotājs plāno bērnu rotaļnodarbību un jo īpaši – muzikālo rotaļnodarbību. T. Bjūzens atzīst, ka spēle un rotaļa uzskatāma par vislieliskāko mācīšanās instrumentu. Jo veiksmīgāk muzikālās audzināšanas programmas uzdevumi tiks iekļauti rotaļu formā, jo veiksmīgāk un bērnam aizrautīgāk noritēs muzikālās audzināšanas process – sākot ar iedziedāšanās un ritma vingrinājumiem – rotaļām, mūzikas klausīšanos, kustībām utt. – līdz mūzikas ābece elementu apguvei. Radošā rotaļa jebkurā jomā - vai tā ir muzikālā, aktīvās klausīšanās, ritma, kustību vai cita veida rotaļa – bērnam sniedz aktīvi izdzīvotu mācību pieredzi. (Brice, 2013, 9)

Ar 3 gadu vecumu, kā norāda K. Dēķēns, tiek aizsākts rotaļu laikmets. Rotaļājoties bērns ieaug kultūrvidē. Viņam šajā laikā ir raksturīga atvērtība un vēlme darboties, jo tas ir vienīgais veids, kā iepazīt daudzveidīgo pasauli. Caur rotaļu bērns izzina sevi, pasauli, lietas un parādību, priekšmetu sakarības. (Randoha, Narnicka, Fjodorova, 2013, 6)

Bērnam rotaļājoties 3 – 4 gadu vecumposmā, ir svarīgi, lai blakus būtu arī pieaugušais, jo bērns arī rotaļājoties mācās no pieaugušajiem un viņam ir svarīga pieaugušā uzmanība.

Ikvienam bērnam ir milzīga vēlēšanās rotaļāties un izzināt, bet galvenais – viņi grib būt kopā ar pieaugušo. Vairāk par visu bērns vēlas, lai pieaugušais interesējas par viņu, veltī viņam savu laiku un sirsnību. (Bakisa, Romēns, 1997, 12)

Mūzika veicina bērna valodas un motorikas attīstību, palīdz paplašināt bērna kustību koordināciju – kāju, roku un mutes motorās spējas, savu ķermeņa izjūtu, kā arī uzlabo loģisko domāšanu. Papildus muzikālajai darbībai tiek attīstīta arī bērna domāšana, trenēta griba, rosināta sava „es” apzināšanās. Cenšanās precīzi savienot dziesmas melodiju un tekstu, spēt to izpildīt ar kustībām, dziedāt ritmiski precīzi - tas viss prasa lielu koncentrēšanos, kā arī labas novērošanas un atdarināšanas spējas. (Brice, 2010, 6)

Muzikālas rotaļas agrīnā vecumā veicina muzikālās atmiņas attīstību. Lielai daļai bērnu tā ir izteikti laba, un viņi spēj atcerēties garas dziesmas līdz pat pieciem pantīņiem, ja mūzika tajās kombinējas ar kustību un skandēšanas elementiem. Savukārt skandēšanas elementi paplašina vārdu krājumu, attīsta ritma izjūtu, uzlabo dikciju, kā arī palīdz apgūt konkrēto darbību.

Muzikālajās rotaļās bērns veic dažādus uzdevumus: visas viņa kustības un darbības ir saistītas ar mūzikas un tās rakstura atpazīšanu. Tas ļauj bērnam attīstīt spēju koordinēt kustības līdz ar mūzikas sākumu un beigām, sajūst taktis, ritmu un intonāciju, melodijas ritmiskos zīmējumus. Muzikālās rotaļas uzdevuma izpratne uzlabo bērna reakcijas ātrumu uz skaņas kairinājumu, formē bērnam muzikālās un kustību iemaņas, aktivizē sajūtas, iztēli, domāšanu. (Анисимова Г.И., 2005, 8)

Muzikālās rotaļas ir lieliskas dažādu citu nodarbību ietvaros, jo tās dažādo nodarbību saturu, notur bērnu uzmanību, kā arī palīdz vieglāk uztvert apgūstamo mācību vielu.

Muzikālās rotaļas ir iespējams apvienot arī ar citām nodarbībām, piemēram – ar fizikultūru. Deju vingrinājumi var ieviest dažādību fizikultūras nodarbībās un paaugstināt to estētisko saturu. Ja šādi deju vingrinājumi norit mūzikas pavadībā, deju vingrinājumu iedarbība uz bērna organismu pieaug. Muzikālais pavadījums bagātina fizikultūras nodarbības, padara tās piesātinātākas, un uzlabo bērnu emocionālo stāvokli tajās. (Колодницкий Г.А., 1997, 5)

Arī mūzikas nodarbībās ir ieteicams iekļaut muzikālās rotaļas. Muzikālās rotaļas organiski iekļaujas mūzikas nodarbībās.

Viss mācāmais mūzikas materiāls – dziesmas un ritma vingrinājumi bērniem jāsniedz saistoši, interesanti, lai viņi dziedātu un apgūtu mūzikas pamatus aktīvi, ar prieku un aizrautību. Ar šādu didaktisku mērķi mūzikas mācīšanās tiek izmantotas dažādas muzikālās rotaļas vai to daži elementi. Tās palīdz aktivizēt bērnus kopīgam darbam, atraisīt viņos dabisko darbošanās tieksmi, rosināt izdomu, radināt patstāvīgam darbam. (Paukste, 1993, 78)

Tieši pirmsskolas izglītības iestādei un pedagogiem ir būtiska loma bērna muzikālās audzināšanas procesā. Mūsdienu izglītības filozofija, kā arī bērnu psiholoģijas un pirmsskolas pedagogijas attīstības tendences uzskata pirmsskolas izglītības iestādi kā unikālu telpu, kurā bērns gūst pieredzi saskarsmē ar apkārtējo pasauli – iepazīst kultūru un cilvēku savstarpējās attiecības. Pirmsskolas vecumā bērni atklāj sev pasauli un atklāj sevi pasaulei. (Гогоберидзе А.Г., 2005, 28)

1.1. MUZIKĀLO ROTAĻU VEIDI UN PIELIETOJUMS

Pirmsskolas pedagogijā viena no mācību procesa organizācijas formām ir rotaļnodarbība, kurā būtiska loma atvēlēta didaktiskajām rotaļām kā mācībām rotaļu veidā. Didaktisko rotaļu raksturo vienlaikus divi momenti: mācību jeb izziņas moments un rotaļas jeb saistošais moments. Izziņas moments katrā rotaļā izpaužas noteiktos didaktiskos uzdevumos, kuru risināšana veicina bērnu sensoro (redze, dzirde, garša, oža tauste) un intelektuālo (prāta) spēju attīstību. Mūzikas

nodarbībās kā viens no mācību vielas apguves, prasmju un iemaņu nostiprināšanas un muzikālo spēju attīstīšanas līdzekļiem ir muzikāli didaktiskās rotaļas. Vadoties pēc krievu psiholoģijas zinātņu doktores, pirmsskolas mūzikas pedagoģes N. Vetluginas izstrādātās muzikalitātes struktūras shēmas (sk. 1. attēlu), muzikāli didaktiskas rotaļas iedalās šādās grupās:

- Rotaļas muzikāli sensoro spēju attīstīšanai;
- Rotaļas skaņkārtu izjūtas attīstīšanai;
- Rotaļas ritma izjūtas attīstīšanai. (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003, 83, 84)

Muzikāli didaktiskās rotaļas bērni apgūst pakāpeniski. Iepazīšanās ar katru jaunu spēli pārsvarā notiek mūzikas nodarbību laikā – bērni tiek iepazīstināti ar spēles noteikumiem, viņiem tiek dots kāds konkrēts didaktisks uzdevums. Muzikāli didaktiskās spēles noteikumi un darbības pēc tam tiek pārnestas bērnu patstāvīgajā darbībā, kas tiek uzskatīts par vienu no efektīvākajiem muzikālo spēju attīstīšanas līdzekļiem. (Татарина Н.А., 2017)

1.attēls. Muzikalitātes galvenie komponenti (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003, 84)

Komunicēšana ar bērnu rotaļnodarbībās ietver sevī lielu radošo potenciālu, emocionālo nokrāsu bagātību, negaidītas situāciju un lommaiņas. Komunicēšana caur rotaļu nodarbības laikā pieprasa no pedagoga mākslinieciskumu un patiesu ieinteresētību par tur notiekošo. Bērni (un arī pieaugušie) labprāt atsaucas uz šāda veida komunikāciju. (Тютюнникова Т.Э., 2009, 1)

Latviešu tautas rotaļas.

Muzikālo rotaļu pamatā ir latviešu tautasdziesmas. Tās dzied un to saturu attēlo atbilstīgās kustībās. Šādā veidā notiek bērna pasaules izziņas process, jo rotaļājoties bērns izprot un izjūt, radoši un brīvi izpauž savu raksturu un iztēli, attieksmi un pārdzīvojumus. Tautas rotaļas atraisa bērnus, veicina interesi, vingrina attapību atjautību un spēku. Viena no svarīgākajām rotaļas nozīmēm ir bērnu savstarpējās sadarbības un draudzības veidošanās. Lai rotaļa būtu sekmīga un visi bērni gūtu pozitīvus pārdzīvojumus, jāievēro daži pamatnoteikumi:

- Rotaļa jāveido tā, lai dalībnieki piedalītos no sākuma līdz beigām. Nedrīkst izvēlēties rotaļas, kuras darbības gaitā dalībnieki pa vienam tiek pakāpeniski izslēgti (sevišķi tas attiecās jaunākajās vecuma grupās);
- Rotaļai jābūt ar noteiktu sākumu un beigām;
- Rotaļas noteikumiem jābūt izskaidrotiem un visiem saprotamiem;
- Rotaļa jāizvēlas atbilstīgi grupas dalībnieku vecumposmam un viņu spējām.

Rotaļspēles palīdz bērniem apgūt savas tautu dejas un rotaļas kultūru, kurai raksturīga brīvība, nepiespiestība, jautrība un tajā pašā laikā – apķērība, mērķtiecība, gribas piepūle un prāta asums. Rotaļa ir aktīvs darbības veids, kas dod pozitīvu attīstības rezultātu – izraisa bērnos zinātkāri, patstāvību, iniciatīvu, darbīgumu, kā arī prasmi domāt un pašizteikties. Rotaļas pirmsākumi meklējami ļoti tālā senatnē. Visvecākās ir darba rotaļas, kas radušās darba procesā. Tajās cilvēki atdarināja dažādus darba paņēmienus, saskaņojot tos ar darba vai dziesmas ritmu, tā iezīmējās arī dziesmās rotaļu pirmsākumi. Latviešu tautas rotaļu pūrā izšķir dziedamās rotaļas un rotaļspēles – rotaļas bez dziedāšanas. Tās iedala:

- Sižetiskās rotaļas. To specifika ir mākslinieciskā tēlainība un aktīva darbība, piemēram ar bēgšanu un ķeršanu saistīta darbība. Te pieskaitāmas arī visas ar darbu tematiku saistītās rotaļas;
- Sadzīves rotaļas, kurās iezīmējās ģimenes tēma, gadskārtu cikls;
- Ornamentālās rotaļas. Šeit dziesmu tekstam nav noteicošas lomas, jo kustību zīmējumi veidojas patstāvīgi, neatkarīgi no dziesmas. Dažkārt mēdz būt arī mūzikas instrumentu – kokles, dūdu, stabules – pavadījums, bet tad jau rotaļa tuvojas dejai. Atbilstīgi savām īpatnībām, kustību un formas veidojumiem dziedamās rotaļas klasificē (riņķu rotaļās, rindu rotaļās, kolonnu rotaļās, krusteniskās rotaļās. (Lasmane, 2012, 61, 62)

Latviešu tradicionālās rotaļas ir iesakņojušās tautas folklorā. Latviešu tautas rotaļās, tāpat kā folklorā kopumā, atspoguļojas tautas valoda, mūzika, dejas, mitoloģija, dažādi rituāli un paražas. Tautas rotaļas ir veidojušās un attīstījušās daudzu gadsimtu garumā, tās ir saistītas ar vietējiem

vēsturiskajiem un klimatiskajiem apstākļiem, reliģiju, ticējumiem, nodarbošanās veidiem, gadskārtu, svētku, ģimenes godu un ikdienas pasākumu norisēm.

Rotaļas muzikāli sensoro spēju attīstīšanai

Lai veidotu spēju dzirdēt un uztvert mūziku, svarīga ir bērna muzikāli sensoro spēju attīstīšana. Muzikāli sensoro spēju attīstīšanas pamatā ir skaņu īpašības – augstuma, ilguma, dinamikas un tembra – uztveršana un atšķiršana. Lai attīstītu spēju atšķirt skaņu augstumu, svarīgi balstīties uz bērnu pieredzi arī dažādu reģistru (cilvēka balss vai mūzikas instrumenta diapazona daļa ar noteiktu augstumu, tembru un intensitāti) atšķiršanā. (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003,89)

Rotaļas skaņu ilguma uztveršanai un atšķiršanai

Ritma izjūtas attīstīšana saistīta ar spēju uztvert un atšķirt skaņu ilguma attiecības (tā–tā; ti–ti ti–ti; tā–ā, pauze). Iepazīstinot bērnus ar skaņu ilguma dažādību, rosinām tās saklausīt sev apkārt – dabā un sadzīvē. Mudinām bērnus eksperimentēt ar savu balsi, attēlojot īsas un garas skaņas, atskaņot tās uz mūzikas instrumentiem. Jaunākajās grupās bērni skaņu ilguma attiecības attēlo dziedot, izpildot skanošus žestus un ar kustībām, vecākajās grupās – arī ar attēlu kartītēm, kas attēlo īsas un garas skaņas. Mācām izpildīt ritmu ar skanošiem žestiem, instrumentiem, skolotājam lietojot uzskates materiālus: ritma kartītes, tabulas, zīmējumus utt. (Lasmane, 2012, 65)

Rotaļas skaņu stipruma uztveršanai un atšķiršanai

Mūzikas dinamiskās paletes uztverē izšķiram pasīvās dinamiskās dzirdes zonu (cilvēks klausās, nevis piedalās mūzikas atskaņošanā) un aktīvās dinamiskās dzirdes zonu (cilvēks pats ir mūzikas atskaņotājs).

Svarīgi, lai bērns iemācītos gan pasīvā (klausoties), gan aktīvā veidā (pašam muzicējot) uztvert un atšķirt mūzikas dinamiskās gradācijas – gan katru no tām atsevišķi (klusī – piano, vidēji klusi – mezzo piano, vidēji skaļi – mezzo forte, skaļi – forte), gan skaņējuma stipruma pakāpenisku pieaugumu un pakāpenisku atslābumu. (Lasmane, 2012, 66)

Rotaļas skaņu tembra uztveršanai un atšķiršanai

Rotaļās tembrālās dzirdes attīstīšanai bērni pilnveido savus priekšstatus un nostiprina zināšanas par atšķirīgiem trokšņu un muzikālu skaņu (ko rada mūzikas instrumenti vai cilvēka balss) tembriem (īpatnējām skaņas nokrāsām – niansēm). (Lasmane, 2012, 68)

Rotaļas skaņkārtas izjūtas attīstīšanai

Muzikāli sensoro spēju attīstīšana sekmē muzikālās dzirdes attīstību. Skaņu augstuma dzirdi (spēju atšķirt un atveidot muzikālu skaņu augstumu) attiecībā pret vienbalsīgu melodiju sauc par melodisko dzirdi (spēju uztvert, atcerēties un atskaņot vienbalsīgu melodiju). Savukārt melodisko

dzirdi veido perceptīvais (emocionālais) komponents – skaņkārtas izjūta un reproduktīvais (dzirdes) komponents – muzikālās dzirdes priekšstati.

Melodiskās dzirdes perceptīvā komponenta – skaņkārtas izjūtas – spējas atšķirt melodijas skaņu skaņkārtiskās funkcijas, noturīgo un nenoturīgo pakāpju attiecības – attīstību veicina:

- Mažora un minora skaņkārtas emocionālā novērtēšana;
- Pazīstamas melodijas atpazīšana;
- Melodijas skanējuma precizitātes novērtēšana;
- Tonikas izjūtas attīstīšana

Dziedāšana (it īpaši kopā ar skaņkārtas pakāpju attiecību priekšmetiski telpisko attēlošanu) un mūzikas instrumentu spēle ir galvenie muzikālās darbības veidi, kas veicina melodiskās dzirdes (līdz ar to skaņkārtas izjūtas) attīstību. Mažora un minora skaņkārtas atšķirības bērni sākotnēji uztver emocionāli, saistot skaņkārtas krāsu ar mūzikas raksturu. Mažora parasti valda gaišs, priecīgs vai darbīgs noskaņojums; minora skaņkārtā biežāk mēdz būt skumjš, domīgs noskaņojums. Skaņdarbi mēdz būt dažādi un bērnu valodu atbildēs nevajadzētu labot, jo mūzika var izraisīt ļoti dažādas emocionālās izjūtas. Nedrīkst provocēt atbildes ar – patīk, nepatīk! Nepieciešama dziesmu dziedāšana dažādās skaņkārtās, mūzikas klausīšanās, dažādojot skaņdarbu izvēli, to kontrasti. (Bičuka, Grasmāne, Pāgraba, 2003, 121)

Rotaļas ritma izjūtas attīstīšanai

Muzikāli didaktiskajās rotaļās ritma izjūtas attīstīšanai izmanto gan dziedāšanu, gan muzikāli ritmiskas kustības, gan bērnu mūzikas instrumentu spēli, gan dažādas attēlu un ritmu kartītes, gan rotaļlietas.

Ritma izjūtu, spēju uztvert ritmu, izjust un atskaņot mūzikas skaņu ilgumu un akcentu savstarpējās attiecības veido trīs komponenti:

- Temps – mūzikas metrisko vienību (taktodaļu) kustības ātrums skaņdarba atskaņojuma procesā;
- Metrs – mūzikas ritma organizācijas sistēma, stipro un vājo metru daļu likumsakarīgā mija;
- Ritmiskais zīmējums – to veido ritma grupas (skaņu ilgumi, kas apvienojusies noteiktās secībās)

Temps. No ritma komponentiem visātrāk attīstās spēja uztvert mūzikas tempu un tā kontrastējošos pretnostatījumus (ātrs-lēns, ātrs-mērens-lēns), vēlāk attīstās spēja uztvert arī pakāpenisku tempa maiņu (paātrinājumu un palēninājumu). Tempa izjūtu jau sāk attīstīt jaunākajā,

pirmsskolas vecumā (3.dzīves gadā). Tā kā ritms un kustība ir savstarpēji ļoti cieši saistīti, tad pirmajās muzikāli didaktiskajās rotaļās, ko piedāvā bērniem, tempa maiņas attēlo ar kustībām. (Lasmane, 2012, 71)

Rotaļa ir daudzfunkcionāla. Kā kultūras fenomens tā bērnu attīsta, māca, audzina, socializē, uzjautrina, ārstē, pilnveido. (Dzintere, Stangaine, 2007, 19)

Rotaļas ar dziedāšanu

Rotaļas ar dziedāšanu ir lieliskas, tās bagātina bērnu vārdu krājumu kā arī uzlabo valodas prasmes. Tās iepriecina bērnus, palīdz atbrīvoties un sadarboties ar citiem bērniem. Lai rotaļas ar dziedāšanu paliktu bērnu atmiņā, tās nepieciešams "atskaņot" vai izdziedāt vairākkārt, protams jāizvēlas rotaļas atbilstoši vecumposma līmenim. Ja tās atbildīs vecumposmam, tad pietiks ar dažām reizēm, kad bērni tās sāks dungot līdzī. Rotaļas ar dziedāšanu ir nepieciešamas mācību procesā. Atskaņojot rotaļas bērni viegli apgūs dziesmu melodiju, taču dziesmu vārdus skandinot tos kā skaitāmpantus viegli apgūs precīzu vārdu izrunu. Bērniem būs vieglāk atcerēties un mācību process nebūs garš, jo dziesma jau būs skanējusi bērna domās. Rotaļas ar dziedāšanu sekmēs bērnu atmiņas nostiprināšanos, muzikālās atmiņas attīstību un uztveres attīstību.

Rotaļas ar mūziku un kustībām

Kustību rotaļas ar mūzikas pavadījumu ir nepieciešamas bērnu ikdienā. Pēc autores praktiskās darba pieredzes, katrs rīts grupiņā tiek aizsākts ar muzikālu rīta aplīti, kurā bērni dzied un ar kustībām atdarina dziesmas saturu, vienlaicīgi arī bērni sasveicinās viens ar otru gūstot prieku un pozitīvu ievirzi uz nākamajiem dienas paredzētajiem notikumiem. Dziedot dziesmas un atdarinot tās ar kustībām bērni trenē sīko pirkstu motoriku, pirkstu un rokas koordināciju, kas ir ļoti svarīgi, jo tas sagatavo roku rakstītprasmes apguvei. Katru dienu kopā ar bērniem ir nepieciešamas kustību rotaļas vai vingrošana mūzikas pavadībā, šīs rotaļas veicinās bērnu fizisko sagatavotību, nostiprinās arī ķermeņa koordināciju, kā arī veidos stāju. Kustību rotaļās var izmantot arī dažādus priekšmetus (lentas, lakatus, bumbas u.c), tādā veidā padarot bērniem rotaļu interesantu un aizraujošu, bērni izvingrojās un gūst prieku par rotaļu.

Aktīvā mūzikas klausīšanās kā rotaļa

Mūzikas klausīšanās ir viena no svarīgākajām muzikālās audzināšanas komponentēm: tā attīsta mūzikas uztveri, veicina interesi par mūziku, palīdz bērniem iepazīt brīnumaino skaņu pasauli, veicina muzikāli emocionālo atsaucību, veido muzikālo gaumi. (Brice, 2013, 15)

Lai mācību process noritētu sekmīgāk ir nepieciešams iekļaut aktīvo mūzikas klausīšanos grupas nodarbībās. Atskaņojot skaņdarbu, mēs dodam bērnam uzdevumu - emocionāli to pārdzīvot,

uztvert, saklausīt ko pauž skaņdarbs, ko tas mums stāsta. Pedagogi var integrēt mūzikas klausīšanos vizuālās mākslas nodarbībās, tādā veidā mācot bērniem radoši domāt un ļaut uzzīmēt to ko ir saklausījuši skaņdarbā. Aktīvo mūzikas klausīšanos var apvienot ar kustībām, brīvi improvizējot, dejojot.

Elementārā muzicēšana kā rotaļa

Elementārās muzicēšanas pamatelementi ir runa, kustības un mūzika. Elementārā muzicēšana ir vienkāršu mūzikas un ritma instrumentu spēle, kurai nav nepieciešamas priekšzināšanas, tai nav vecuma ierobežojuma. Klausoties mūziku un muzicējot bērns apgūst zināšanas par mūzikas ritmu, augstumu, tempu, dinamiku, iemācās dažādas spēles paņēmienus, un, spēlējot elementāros mūzikas instrumentus gūst estētisko un psiholoģisko pārdzīvojumu. Elementārā muzicēšana nav tikai elementāru mūzikas instrumentu spēle, tā cieši saistīta ar kustību, deju, rotaļu, runas rotaļām un aktīvu darbību. (Brice,2013, 43)

Iekļaujot elementāro muzicēšanu ikdienas rotaļās, mēs bērniem attīstām arī uztveri, atmiņu, uzmanību, radošumu, dzirdes, redzes, kustību koordināciju u.c. Ar elementārās muzicēšanu palīdzību grupā varam veidot dažādus dziesmu, deju, rotaļu pavadījumus, ar skaņu efektiem papildināt dažādus dzejoļus, pasakas vai arī gluži vienkārši improvizējot spēlējot gūt prieku.

Secinājumi

- 1) Gan rotaļām kopumā, gan arī muzikālajām rotaļām ir svarīga loma bērna attīstībā pirmsskolas vecumā – tās raisa pozitīvas emocijas, attīsta muzikālās spējas, koordinē kustības;
- 2) Muzikālā rotaļa attīsta bērna psihiskos procesus;
- 3) Muzikālā rotaļa lieliski papildinās jebkuru pirmsskolas izglītības iestādes nodarbību, jo tā, kā galvenā bērna darbība 3 – 4 gadu vecumposmā, organiski iekļausies pirmsskolas mācību procesā;
- 4) Pastāv dažādi muzikālo rotaļu veidi, un katrs no tiem veic dažādu prasmju un iemaņu attīstību bērnos. Tomēr visiem muzikālo rotaļu veidiem ir kas kopējs – tie visi ir vērsti uz bērna muzikālās uztveres attīstību.

Šajā nodaļā autore analizēja muzikālo rotaļu lomu bērnu dzīvē. Nākošajā nodaļā autore pievērsīsies pirmsskolas vecuma bērnu uztveres un domāšanas attīstībai. Galvenais nodaļas uzdevums būs analizēt teorētisko literatūru, īpaši pievēršot uzmanību dažādu autoru un zinātnieku atziņām par šo tēmu. Uztveres un domāšanas attīstības kontekstā tiks vērtēta arī mūzikas ietekme uz bērna attīstību, jo muzikālās rotaļas nav iedomājamas bez mūzikas.

2. UZTVERES UN DOMĀŠANAS ATTĪSTĪBA

Šajā nodaļā autore analizē psihologu un pedagogu atziņas par bērna uztveri un domāšanu. Pirms analizēt uztveres un domāšanas attīstību ir svarīgi izprast veidu, kādā pirmsskolas vecuma bērns skatās uz pasauli, kurā viņš atrodas. Bērnu prātu šajā vecumā nodarbina dažādi objekti un notikumi, ko viņš redz ikdienas dzīvē, it īpaši tie, kas ir bērnam interesanti un noderīgi. Bērnam ir jāsaprot, kas ir visas apkārt redzamās lietas, ko ar tām dara, ko viņš var izdarīt ar konkrēto lietu. Līdz ar to nepieciešams uztvert objektus un saprast, kā ar tiem rīkoties. Lai turpmāk analizētu uztveres attīstību, ir svarīgi saprast uztveres definīciju.

Uztvere ir psihisks izziņas process, kas izpaužas kā apkārtējās pasaules atainošanās cilvēka apziņā. Uztveres procesā cilvēka apziņa nav pasīva. Tā izceļ to ko mēs uztveram, un, balstoties uz mūsu agrāko pieredzi, kāds priekšstats par katru parādību mums veidosies. Līdz ar to uztveres procesus var salīdzināt ar dialogu starp cilvēku un pasauli. (Gaile, 2017, 8)

Tātad, autore secina, bērna uztvere ir aktīvs process, kurā mijiedarbojas bērna maņu orgāni un apziņa, cilvēka iekšējā pasaule un pasaule, kas mums ir visapkārt.

Liela nozīme uztverē (arī muzikālajā) ir uzmanībai. Spēja uzmanīgi darboties rada priekšnoteikumus, lai varētu patvaļīgi regulēt prāta darbību un praktisko darbību. Īpaši svarīga vieta mūzikas uztverē ierādāma uzmanības koncentrācijai. (Nelsone, Paipare, 1992, 71)

Autore uzsver, ka spēja uztvert apkārtējo pasauli, telpu un objektus ir ļoti sarežģīts process, kurā centrālā loma ir tieši uztverei, kas aktivizē bērna sensoros, kustību un runas mehānismus. Uztvere balstās ne tikai uz sajūtām, kas katru mirkli palīdz uztvert apkārtējo pasauli, bet arī uz iepriekšējo augošā bērna pieredzi.

Pirmo piecu dzīves gadu laikā uztverei ir sarežģīts attīstības ritms. Gestalta teorijas piekritēji atbalsta uzskatu, ka jau jaundzimušam bērnam uzreiz piemīt dažas konkrētas uztveres spējas. Tomēr pretstatā šiem uzskatiem, arvien vairāku eksperimentālo pētījumu dati liecina, ka bērna sensorās spējas attīstās pakāpeniski, un tikai laika gaitā kļūst aizvien sarežģītākas, līdz pakāpeniski bērns iegūst spējas uztvert apkārtēju vidi pilnīgi un adekvāti. (Zaporožets A.V., 1965, 89)

Leontjeva, Ananieva un Eklina pētījumi pierādīja, ka uztveres procesi netiek attīstīti izolācijā. Drīzāk, šie procesi attīstās, bērnam praktiski darbojoties. Pēc vairāku gadu pētījumiem tika secināts, ka uztveres procesi bērnā iegūst orientējošas un regulējošas funkcijas, un tie attīstās, bērnam darbojoties aizvien sarežģītākos uzdevumos. (Zaporožets A.V., 1965, 89)

Agrajos bērna attīstības posmos daudz maz korektu realitātes atspoguļojumu bērna apziņa spēj gūt praktisku darbību ar objektiem rezultātā, kur uztveres procesiem ir sekundāra loma. Bērna aktivitāte kopumā, kas nodarbina gan sensoro uztveri, gan motorās kustības, palīdz bērnam uztvert savā prātā adekvātu objekta modeli. Šo modeli bērns salīdzina ar reālās dzīves objektu daudzas reizes, līdz šis modelis iesakņojas bērna prātā kā adekvāts, realitāti atspoguļojošs reālā objekta modelis. Piemēram, bērns, mācoties satvert rokās dažādus objektus, mācās aptvert to vietu, izmēru, formu, un ar savu roku kustībām modelē šo objektu savā uztverē. Vēlāk, kad bērns iemācās staigāt, viņš iet garām objektiem, iet konkrētā virzienā, modelē savas kustības virzienu. Šādu praktisku modeļu formēšana, saskaņā ar J. Piažē, spēlē būtisku lomu agrīnā “sensorimotoro” procesu attīstībā, kas, savukārt, spēlē nozīmīgu lomu bērna realitātes uztveres un atainošanas funkcijās. (Zaporožets A.V., 1965, 89)

Autore secina, ka bērna uztveres attīstība nenotiek spontāni, bet drīzāk ar praktiskas darbošanās un mācīšanās palīdzību, ko lielā mērā organizē pieaugušie. Un ja šī darbošanās tiek organizēta atbilstoši bērna aktuālajam vecumposmam, uztveres attīstības efektivitāte ir daudz lielāka, nekā bērnam darbojoties neorganizēti un haotiski.

Ir svarīgi apskatīt dažādus uztveres veidus, ko bērni attīsta pirmsskolas vecumā. Jo vecāks bērns kļūst, jo attīstītākas kļūst bērna uztveres iemaņas, kas, savukārt, veicina arī bērna domāšanas procesu.

Pirmsskolas vecumā attīstās telpiskā uztvere. Ja 3 – 4 gadu vecumā bērna galvenais atskaites punkts ir viņa ķermenis, tad vēlāk bērni iemācās orientēties telpā neatkarīgi no savas pozīcijas tajā, kā arī iemācās mainīt atskaites punktus. (Тихомирова Л. Ф., 1996, 192)

Vecākie pirmsskolas vecuma bērni aktīvi iesaistās mākslinieciski radošajā darbībā. Mākslas darbu uztvere ir sarežģīta – tā ir iepazīšanas un pārdzīvojumu kopība. Bērns mācās ne tikai fiksēt to, kas ir redzams mākslas darbā, bet arī uztvert sajūtas, kuras darba autors ir vēlējis nodot ar savu darbu. (Аванесова В. Н., 1968, 32)

Autore secina, ka vecāko pirmsskolas vecuma bērnu domāšana tiek attīstīta, aktīvi mākslinieciski darbojoties, kā arī iepazīstoties ar citu cilvēku radītajiem mākslas darbiem.

Būtiska ietekme uz uztveres attīstību pirmsskolā ir arī runai – tas, kā bērns sāk aktīvi izmantot īpašību, pazīmju, kā arī dažādu objektu stāvokļu nosaukšanu ar vārdiem. Nosaucot vārdos vienas vai otras objektu vai parādību īpašības, bērni tai pat laikā iegaumē šīs īpašības; nosaucot priekšmetus vārdos, viņi atdala tos no citiem priekšmetiem, nosakot to stāvokli, savstarpējās saistības vai darbības ar tiem, bērns redz un izprot reālo lietu stāvokli. (Кулагина И. Ю., 1997, 90)

Paralēli materiālās pasaules uztverei, bērns attīsta arī citu, ne mazāk svarīgu uztveres veidu – psihisko uztveri.

Veidojot bērna psihiskās uztveres funkcijas, liela uzmanība jāveltī tieši emocionālās uztveres atbilstībai, ar motivētas diskusijas palīdzību veicinot domāšanas un iztēles procesus. Emocionālā attieksme, skolotāja mīmika, kustības un balss tembrs atraisa audzēkņos muzikālo un poētisko dzejas, valodas dzirdi. Atklājot dabas un mākslas tēlu skaistumu, pievēršot bērnu uzmanību redzes, dzirdes, kustību aktivitātei, veidojas jaunā cilvēka izpratne, emocionālā reakcija un mīlestības jūtas pret dabu, cilvēku, dzīvību vispār. (Lasmane, 2012, 33)

Attīstoties bērnu uztverei, veidojas jaunas psihiskas sistēmas, kas apvieno uztveri un domāšanas procesus vienā starpfunkcionālās darbības sistēmā. Psihologs Ļevs Vigotskis uzsver, ka cilvēka psihiskajā attīstībā svarīga ir ne tikai no ārpuses regulējama uzvedība, bet arī pašregulācija. Viņš pierādīja, ka mācīšanai jāapsteidz bērna psihiskā attīstība un ir jāorientējas nevis uz bērna vakardienu, bet uz tās rītdienu.

Ļ. Vigotskis bērna domāšanas attīstību iedala trīs stadijās:

1. Pirmā no tām rodas bērnam līdz 3 gadu vecumam – veidojas valoda. Notiek pāreja no bezvārdu iespaidiem uz spēju izteikt domāto, pārdzīvoto ar vārdiem. Sākuma runa var būt neskaidra, tikai skaņu savirkņējumi, bērns sasaista ļoti dažādus iespaidus, kontrastus, subjektīvos iespaidus bērns izrāda, pamatojoties uz saviem pārdzīvojumiem un dzirdes, redzes uztveres iespaidiem.
2. Otrajā pakāpē no 3 gadiem līdz skolas vecumam – veidojas dažādi domāšanas veidi:
 - 1) domāšana konkrēta, saistīta ar fiziskām aktivitātēm, pietrūkst vēl loģikas;
 - 2) savā konkrētajā pieredzē apzinās priekšmetu un lietu būtību, to kopsakarības.
3. 6 – 7 gadu vecumā bērni pārmanto to kas saista viņu interesi.

Tā kā autore pētījumā koncentrējas uz 3 – 4 gadu vecumposmu, tālāk viņa analizē tieši šī vecumposma uztveres īpatnības.

Trīs gadu vecumā bērna atmiņa, uztvere, uzmanība un domāšana iegūst vairāk pieaugušiem cilvēkiem raksturīgu īpatnību. Bērns iemācās izziņas procesus izmantot aktīvi – pats savu iekšējo shēmu kontekstā, ko pauž runā un saskarsmē. Runas attīstība ir saistīta ar visu kognitīvo procesu attīstību, ES apziņa – ar personības attīstības jauno fāzi. No trīs gadu vecuma parādās pazīmes egocentriskajai runai, kad runā parādās ES. (Randoha, Narnicka, Fjodorova, 2013, 6)

Trīs gadu vecumā bērns labāk uztver, iegaumē un izprot to informāciju, kuru iegūst caur sajūtām – redz, dzird, pagaršo, aptausta. (Randoha, Narnicka, Fjodorova, 2013, 7)

Bērniem uzmanība kļūst noturīgāka, un uz uztveres bāzes pilnveidojas atmiņa. Bērns sāk vispārināt priekšmetus pēc līdzīgām pazīmēm. Bērns sāk izprast īsus stāstiņus, un īpaši bērniem trīs gadu vecumā patīk klausīties pasakas, dzejoļus un dziesmas. Tam ir liela nozīme runas, gribas, atmiņas, domāšanas un iztēles attīstībā. (Randoha, Narnicka, Fjodorova, 2013, 7)

Tātad, autore secina, ka tieši 3 – 4 gadu vecumposmā bērna uztveres attīstība sasniedz tādu līmeni, kas jau nedaudz līdzinās pieauguša cilvēka uztverei.

Atsevišķi autore izdala mūzikas uztveres attīstību, jo mūzikas uztvere ir pamatā bērna spējai uztvert un piedalīties muzikālajās rotaļās.

Lai mūzikas uztvere veidotos, dzirde un tās sajūtas attīstītos, ir nepieciešams metodiski pārdomāts, plānveidīgs darbs. Tāpēc ļoti labi vajag pārdomāt vai tas atbildīs bērnu vecumposmam, vai bērniem būs interese, motivācija klausīties mūziku un piedalīties muzikāli radošajās darbībās.

Lai veidotos mūzikas uztvere, ir nepieciešama:

- 1) Klausīšanās motivācija un ieinteresētība;
- 2) Emocionālā atsaucība saistībā ar izpratni par notiekošo;
- 3) Pārsteiguma efekts: es gribu, varu, man patīk;
- 4) Domāšanas procesi, atmiņa;
- 5) Rotaļsituāciju, improvizācijas elementu klātbūtne;
- 6) Dažādu muzikālu darbību maiņa, uzturot vispārējās dzirdes, uztveres aktivitāti.

2.1. MŪZIKAS IETEKME UZ BĒRNA ATTĪSTĪBU

Bērni mīl mūziku. Bērni gan fiziski, gan emocionāli uztver mūziku, neraugoties uz to, vai tā ir lēna šūpuļdziesma, vai ātra deju mūzika. Mūzika ir noderīga tādu prasmiņu attīstībai kā piemēram, socializēšanās, emociju paušana, iztēle, jaunu vārdu un jēdzienu apguve, u.c.

Mūzika ir unikāla ar to, ka to ir iespējams izmantot kā pedagoģisko rīku, bērnam par to nemaz nenojaušot. Mūzikas klausīšanās un muzicēšana bērnam šķiet tik dabiska, ka tas netiek uztverts kā piespiedu mācību process.

Aizrautīgi muzicējot un ritmizējot, piedaloties rotaļā vai aktīvi klausoties mūziku un gūstot iespēju izpausties radoši, sacerēt ritmus, melodijas, kustības, interpretēt dzirdētos skaņdarbus, bērni nodarbina un attīsta savas sajūtas, spējas un prasmes, un mācās, pašiem to nemanot. (Brice, 2013, 10)

Viena no mūzikas spēcīgākajām īpašībām ir tāda, ka tā spēj piesaistīt bērna uzmanību, kas ir kritiski nepieciešams pedagoģiskajā procesā.

Mūzika rotaļas laikā palīdz rast kontaktu starp bērniem un pieaugušajiem, kā arī starp vienaudžiem. Mūzika koncentrē bērna dzirdes uzmanību uz rotaļas izpildes noteikumiem, tādējādi radot priekšnoteikumus turpmākām pedagoģiskām iedarbībām. (Анисимова Г.И., 2005, 7)

Lai arī mūzika pati par sevi ir svarīga un noderīga bērna attīstībā, mūzikas integrēšanai rotaļās ir vēl vairākas priekšrocības.

Rotaļas muzikālā pavadījuma ietekmi uz bērnu var izskatīt trīs aspektos:

- Fizioloģiskais aspekts ir saistīts ar V.M. Behtereva, I.M. Dogeļa, I.M. Sečnova u.c. pētnieku pētījumiem, kas apstiprināja mūzikas pozitīvo ietekmi uz dažādām cilvēka sistēmām. Mūzikas un ritmisku kustību savstarpējā iedarbība uzlabo bērna pašsajūtu, stiprina sirds-asinsvadu sistēmu, elpošanu, t.i. uzlabo kopējo fizisko stāvokli.
- Psiholoģiskais aspekts – mūzika, iedarbojoties uz bērna emocionālo sfēru, veic psihisko, komunikatīvo un nepilnību korekciju.
- Pedagoģiskais aspekts – ar mūzikas palīdzību bērnā attīstās spēja estētiski uztvert realitāti un tiek gūta sociāla pieredze turpmākai radošajai darbībai. (Анисимова Г.И., 2005, 6)

Mūzika ir arī spēcīgs un iedarbīgs līdzeklis, ar kura palīdzību muzikālo rotaļu laikā iedarboties uz bērnu, lai koriģētu bērna uzvedību, un, atkarībā no bērna attīstības tempa, iedarbotos uz viņu ar vēlamo efektu.

Muzikālajās rotaļās, gluži tāpat kā dziedāšanā un ritmiskās kustībās, bērni apgūst mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, kas raksturīgi mūzikai un valodai – ritmu, dinamiku, tempu. Tas dod pedagogam iespēju diferencēti iedarboties uz bērniem ar dažādu attīstības tempu. Lēnākiem bērniem ir nepieciešama stimulējoša mūzika, kas uzbudinoši iedarbojoties uz galvas smadzeņu garozu, stimulē kopējo tonusu. Savukārt hiperaktīvi bērni nomierinās, klausoties mērena tempa mūziku, kas samazina uzbudinājumu galvas smadzeņu garozā. (Анисимова Г.И., 2005, 7)

Papildus tam, ka mūzika attīsta bērnā radošumu, tā palīdz arī dažādu citu prasmju attīstīšanā, kas būs noderīgas visā bērnu turpmākajā dzīvē. Šie ir daži piemēri tam, kādas prasmes mūzikas klausīšanās un muzicēšana spēj attīstīt bērnos:

- Koncentrēšanās: jebkura mūzikas instrumenta apgūšana var palīdzēt jūsu bērnam attīstīt koncentrēšanās spēju, jo bērnam ir jāfokusē sava uzmanība konkrētai darbībai ilgākā

laika posmā. Koncentrēšanās spēju attīstīšana šādā veidā pozitīvi ietekmē arī bērna spēju koncentrēties citās svarīgās nodarbēs, piemēram, mācībās skolā.

- Koordinācija: mūzikas instrumenta apguve palīdz bērna roku un acu koordinācijai. Bērni attīsta svarīgas motorikas iemaņas, spēlējot mūzikas instrumentu, līdzīgi, kā nodarbojoties ar dažādiem sporta veidiem.
- Relaksācija: aizvien biežāk muzikālā terapija tiek izmantota kā papildinājums tradicionālajām medicīnas formām. Pētnieki ir atzinuši, ka daži mūzikas veidi spēj vairot relaksāciju, palēninot sirds ritmu un pazeminot asinsspiedienu.
- Pacietība: lai iemācītos spēlēt kādu mūzikas instrumentu, bērniem ir jāattīsta pacietība, kas noteikti būs svarīga viņu turpmākajā dzīvē.
- Pašpārliecinātība: fakts, ka bērns apgūst un spēlē mūzikas instrumentu, skolotājs viņu motivē un atbalsta, kā arī vecāku uzslavas, lepojoties ar sava bērna sasniegumiem, bērnam attīsta lepnumu un pašpārliecinātību. Turklāt, bērni, kas praktizē pašizpaušmi mūzikā, bieži vien vēlākos dzīves posmos labāk saprotas ar apkārtējiem cilvēkiem.

Pētnieki ir atklājuši arī sakarību starp muzikālo attīstību un citām iemaņām, tādām kā: lasīšana, matemātika, klausīšanās prasmes, primārās garīgās spējas (verbālās, uztveres, numerālās, telpiskās) un motorikas prasmes. (Ciares, Borgese, 2017)

Mācot bērnu dziesmas, skolotājs attīsta bērnos emocionālo sfēru un veicina radošo pašizpaušmi. Ir būtiski attīstīt bērnos spēju mūziku emocionāli pārdzīvot. (Daukša, 2000, 19)

Muzicēšanas īpatnība ir tā, ka, spēlējot pat elementārā, iesācēja līmenī, īpaši muzikālajām spējām funkcionē arī visas augstākās domāšanas prasmes. Tā ir atkal viena daudzu cilvēku neapjausta muzicēšanas priekšrocība. Uz šo īpaši izdevīgo apstākli ir norādījuši vairāki speciālisti, kuri iebilst pret ierasto uzskatu, ka vispirms jāsāk ar elementārāku spēju un prasmju apgūšanu, un tikai tad var ķerties pie augstākā līmeņa prasmēm. (Birzkops, 2008, 15)

Mūzikas izmantošana ārstnieciskiem mērķiem (mūzikas terapija), vistiešāk korelē ar pirmsskolas vecuma bērnu runas attīstību. Mūzika, netieši iedarbojoties uz bērnu, palīdz viņam ne tikai kontrolēt savas emocijas, un noņemt lieku uzbudinājumu, bet arī paaugstina mācību procesa kvalitāti. Mūzikas pavadījums mācību nodarbību laikā palīdz radīt uzticības pilnu atmosfēru, spontanitātes un dabiskuma atmosfēru. (Овчинникова, 2005)

2.2. RITMA NOZĪME BĒRNA ATTĪSTĪBĀ

Tā kā muzikālo rotaļu pamatā ir mūzika, bet ritms ir neatņemama mūzikas sastāvdaļa, autore analizē arī ritma ietekmi uz bērna attīstību pirmsskolas vecumā. Mūzikas un ritma apguve ir sarežģīts process, tomēr tā ir neatņemama bērna dabiskās attīstības procesa sastāvdaļa. Gan bērnu vecākiem gan pasniedzējiem pirmsskolā ir jāizprot bērna attīstības posmi, lai piedāvātu bērnam tieši aktuālajā vecumposmā nepieciešamās rotaļas un nodarbības, kas attīstīs bērna muzikālo uztveri un vispārējo attīstību.

Ritms un ritmiska darbība pavada cilvēku dzīves gaitās jau kopš dzimšanas. Ritms ir cilvēka runas un kustību pamatā, tas cieši saistīts ar bērna runas, kustību un kustību koordinācijas attīstību. (Brice, 2013, 25)

Ritms ir viens no mūzikas pamatelementiem. Mūzika bez ritmiskās pulsācijas ir bezveidīga un nedzīva. Bērnu dabiskajā uztverē ritms ir kustība, jo pati mūzika viņus ierosina uz noteiktām, atbilstošām kustībām. Ritma mācīšana notiek paralēli darbam ar dzirdes attīstīšanu, vienlaicīgi ar darbu dziesmas mācīšanā, jaunu skaņu apgūšanā. (Paukste, 1993, 65)

R. Šteiners atzinis, ka cilvēks jau piedzimstot jūt nepieciešamību nodibināt ritmisku, muzikālu saikni ar apkārtējo pasauli. Mazs bērns, paņēmis kādu priekšmetu, uzreiz intuitīvi rīkojas un eksperimentē ar skaņu, ritmu, dinamiku un tempu – izmēģina mantiņu gan piesist, gan pagrabināt, gan nomest zemē, tādejādi radot savu ritmu, savas skaņas. (Brice, 2013, 25)

Gan mūziķiem, gan pedagogiem, gan mūzikas psihologiem un citiem speciālistiem jau izsenis bijusi pārlicība, ka ritma izjūta iedzimst. 2009. gadā Ungārijas un Nīderlandes zinātnieki kopīgā pētījumā, kurā tika izmantota īpaša aparatūra, darbojoties ar vienu – divu dienu veciem jaundzimušajiem, pierādīja, ka ritma izjūta ir iedzimta. (Brice, 2013, 24)

Muzikāli ritmiskās kustības palīdz bērniem apzināties savu ķermeni, attīstīt koordināciju, ar kustību palīdzību izjust tempa, metroritma maiņas, atklāt mūzikas skaņdarba raksturu. Kustības ir kā radoša izpausme, radoša valoda, kurā bērns brīvi un dabiski izsaka savu attieksmi. Kustību aktivitāte veicina savlaicīgu balsta un kustību koordinācijas aparāta attīstību, paaugstina visu fizioloģisko sistēmu funkcionālās iespējas. (Lasmāne, 2012, 91)

Autore secina, ka tieši 3 – 4 gadu vecumposmā gan ritma uztvere, gan kustību koordinācija kļūst pietiekami attīstītas, lai, atkārtojot dzirdēto mūzikas ritmu, bērns varētu sist līdzī ritmam ar roku vai kādu vienkāršu mūzikas instrumentu.

Bērna spēja uztvert ritmu ir pamats viņa spējai turpmāk emocionāli un intelektuāli reaģēt uz apkārtējo pasauli.

Secinājumi

- 1) Uztvere ir psihisks process, kurā ar maņu palīdzību bērns mācās adekvāti uztvert apkārtējo pasauli un izprast apkārt esošo lietu un notikumu likumsakarības;
- 2) Lai attīstītu bērna uztveri un domāšanu, pedagogiem un vecākiem ir jāorganizē aktīvs mācību process, jo spontāna uztveres attīstība bez darba organizācijas nav efektīva;
- 3) Bērna sensorās spējas nevar pilnvērtīgi attīstīties izolēti – tās attīstās bērnam praktiski darbojoties ar objektiem, mijiedarbojoties ar apkārtējo vidi, aktīvi izmantojot ne tikai redzi, dzirdi vai tausti, bet visas uztveres sajūtas kopumā;
- 4) Bērna sensorās spējas attīstās pakāpeniski un pirmsskolas vecuma beigū posmā šīs spējas jau nedaudz līdzinās pieauguša cilvēka uztverei;
- 5) Mūzikai bērna uztveres un domāšanas attīstības kontekstā ir svarīga loma – īpaši, ja tā tiek integrēta muzikālajās rotaļās.

3. PĒTĪJUMS: 3-4 GADUS VECU BĒRNU UZTVERES UN DOMĀŠANAS SEKMĒŠANA MUZIKĀLAJĀS ROTAĻĀS

3.1. PĒTĪJUMA VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS

Pētījums tika veikts privātajā pirmsskolas izglītības iestādē “x”. Pētījumā piedalījās 12 bērni, vecumposmā no 3 līdz 4 gadiem. Autore šo pētījumu veica 4 mēnešu garumā. Lai izpētītu vidi, kurā bērns aug, attīstās un piedalās muzikālajās rotaļās, pētījumā autore izmantoja empīrisko pētījuma metodi – pedagoģisko izmēģinājumu un pedagoģisko novērošanu, kā arī bērnu vecāku anketēšanu.

Autore šajā pētījumā izmantoja muzikālās rotaļas, kuras ir vērstas uz bērna uztveres un domāšanas attīstīšanas procesu. Tā kā autores analizētajā pedagoģiskajā literatūrā ir minēts, ka muzikālo rotaļu izmantošana pirmsskolas pedagoģiskajā darbā rosina bērna uztveri un domāšanu, taču trūkst konkrētu piemēru, autore nolēma izpētīt, kā tieši muzikālās rotaļas palīdz bērniem:

- 1) Attīstīt spēju noturēt uzmanību
 - Bērns notur uzmanību nodarbības laikā;
 - Bērns daļēji notur uzmanību nodarbības laikā;
 - Bērns nespēj noturēt uzmanību nodarbību laikā.
- 2) Attīstīt prasmi uztvert mūzikas ritmu
 - Bērns uztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās;
 - Bērns daļēji uztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās;
 - Bērns neuztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās

Šī pētījuma uzdevumi ir attīstīt augstāk minētās iemaņas bērnos. Attīstot bērnu prasmi uztvert mūzikas ritmu, autore vadījās pēc psihologu P. Mihela un B. Teplova atziņas, ka “mūzika pašos pamatos ietekmē cilvēka psihi – ne tikai iztēli un jūtas, bet arī domas, prātu, gribu, ka arī apziņas un pašapziņas veidošanos. Tāpēc ir svarīgi veicināt mūzikas uztveres attīstību jau pirmsskolā, jo bez tās nav iedomājami arī citi muzikālās darbības veidi – dziedāšana, ritma instrumentu spēlēšana, dziesmu sacerēšana, improvizācija, muzikāli ritmisko kustību izpildīšana.”

Savukārt, attīstot bērnos spēju noturēt uzmanību, autore vadījās pēc G.I. Anisimovas atziņas, ka “mūzika koncentrē bērna dzirdes uzmanību uz rotaļas izpildes noteikumiem, tādejādi radot priekšnoteikumus turpmākām pedagoģiskām iedarbībām.” Tātad, lai sekmīgi izpildītu pirmsskolas

mācību programmas uzdevumus, ir svarīgi iesaistīt muzikālo rotaļu mācību procesā, tādējādi veicinot bērnu uzmanības noturību.

Autore darba pētījuma daļā izmanto kvalitatīvās pētījuma metodes. Parasti tie ir mazas izlases grupas pētījumi, kas nav attiecināmi uz lielāku sabiedrības daļu.

Kvalitatīvo pētījuma metožu stiprās puses:

- Pētāmā problēma var tikt detalizēti un padziļināti izpētīta;
- Veicamās intervijas var tikt labotas/izmainītas pašas intervijas laikā;
- Parādoties jaunai informācijai, var tikt mainīts pētījuma virziens;
- Informācija, kas iegūta balstoties uz cilvēku pieredzi ir ļoti nozīmīga un dažreiz ir pat interesantāka, nekā kvantitatīvie dati;
- Lai arī iegūtā informācija no dažiem gadījumiem vai subjektiem nevar tikt attiecināta uz lielāku cilvēku skaitu, dažreiz šo informāciju ir iespējams izmantot citā vidē.

Kvalitatīvo pētījuma metožu vajās puses:

- Pētījuma kvalitāte ir ļoti atkarīga no pētījuma veicēja individuālajām prasmēm un iemaņām, kā arī to var ietekmēt pētnieka personīgais viedoklis un uzskati;
- Dažreiz, zinātnieku vidū, šie pētījumi netiek izprasti un akceptēti tik labi, kā kvantitatīvie pētījumi.
- Pētnieka klātbūtne pētījuma veikšanas gaitā var ietekmēt pētāmo subjektu atbildes;
- Prezentējot pētījuma rezultātus, var aktualizēties anonimitātes un konfidencialitātes jautājums;
- Pētījumā iegūtos datus ir sarežģītāk vizualizēt. (Anderson C., 2010)

Analizējot šajā darbā izmantotās pētījumu metodes, autore secina, ka pētījuma subjektu novērošana jau daudzus gadus tiek izmantota gan antropoloģiskajos, gan socioloģiskajos pētījumos. Pēdējo gadu laikā kvalitatīvo pētījumu skaits, kas ietver sevī pētījuma dalībnieku novērošanu kā informācijas iegūšanas veidu, ir audzis, un īpaši aktīvi novērošana tiek izmantota izglītības jomā. Tādas kvalitatīvās pētījumu metodes, kā intervēšana, novērošana un dokumentu analīze, pēdējo gadu laikā tiek apvienotas zem nosaukuma “etnogrāfiskās metodes”.

Maršals un Rossmans ir definējuši novērošanu kā sistemātisku notikumu, uzvedības un sociālajā pētījumu vidē esošo priekšmetu aprakstīšanu. Erlandsons, Harriss, Skippers un Allens 1993. gada pētījumā ir atzinuši, ka novērojumi, izmantojot visas piecas maņas, ļauj novērotājam aprakstīt esošo situāciju, izveidojot situācijas “rakstveida fotogrāfiju”. DeMunck un Sobo raksturo pētījuma subjektu novērošanu kā primāro antropoloģistu novērošanas metodi, veicot novērošanu uz

vietas. Novērošana uz vietas iekļauj sevī aktīvu vērošanu, atmiņas uzlabošanu, neformālu intervēšanu, detalizētu pierakstu veikšanu, un, iespējams svarīgāko lietu visā šajā procesā - pacietību. (Kawulich B.B., 2005)

Autore secina, ka pētījuma dalībnieku novērošana ir process, kuš ļauj pētniekam izzināt pētāmo cilvēku darbības viņu ierastajā ikdienas vidē, pašam novērojot un piedaloties šajās darbībās.

Bernards uzskata, ka, veicot pētījuma dalībnieku novērošanu, pašam novērotājam ir jāievēro zināma distance un ir jāatturas no pārliemas pētāmo subjektu ietekmēšanas. Viņš definē dalībnieku novērošanu kā procesu, kurā novērotājam ir jāspēj iekļauties pētāmajā cilvēku kopienā tā, lai pētāmie subjektu uzvestos dabiski un neuzspēlēti, tālāk distancējot sevi no apkārt notiekošā un pievēršoties pētījuma skaitliskajiem datiem, lai novērtētu, kas tad īsti notiek un spētu par to rakstīt. Tomēr pētnieks novērotāja lomā ne tikai novēro, bet arī sarunājas un intervē. Dalībnieku novērošana pieprasa no pētnieka nenosodošu attieksmi, spēju būt patiesi ieinteresētam, spēju būt uzmanīgam vērotājam un klausītājam, un būt atvērtam pret visām neparedzētajām lietām, kas var atklāties pētījuma gaitā. (Kawulich B.B., 2005)

Pētījuma dalībnieku novērošana paredz pētījuma veicēja iekļaušanos dažādās aktivitātēs noteiktā laika posmā, ar nolūku piedalīties pētāmo subjektu ikdienas dzīvē, lai veidotu izpratni par viņu aktivitātēm un uzvedību. Šāds informācijas iegūšanas veids ir iespējams tikai tad, ja pētniekam ir ļauta pieeja pētāmajai cilvēku grupai. Ir nepieciešams piedalīties pēc iespējas vairākās aktivitātēs kopā ar pētāmo grupu, ir jāizvēlas galvenie informatori, jāveic dažādas formālas aptaujas, neformālas sarunas, un galvenais – jāuztur organizēti pieraksti.

3.2. PĒTĪJUMA GAITA

Pētījuma piedalījās 12 bērni no PPII "x". Autore iepazīnās ar šiem bērniem, un sagatavoja īsus pētījumā iesaistīto bērnu aprakstus:

- 1) **Andris, 3 gadi un 6 mēneši:** Atpazīst un nosauc emocijas, kad ir priecīgs, dusmīgs un bēdīgs. Ir sabiedrīks, drošs, draudzīgs, patstāvīgs un zinātkārs. Kopā ar citiem bērniem iesaistās dažādās lomu rotaļās. Interesē viss jaunais, labprāt iesaistās nodarbībās, aktīvi piedalās tajās. Atdarina pieaugušo kustības muzikālajās rotaļās, spēlē pavadījumā dažādus ritma instrumentus, dzied līdzī dziesmām, emocionāli līdzpārdzīvojot tās.
- 2) **Dārta, 3 gadi un 4 mēneši:** Ir noslēgta, kautrīga, bailīga. Labprāt rotaļājas viena, nevis kopā ar citiem bērniem, jo ir grūtības saskarsmē ar vienaudžiem. Ir mierīga un klusa,

grūti kontaktējas arī ar pieaugušajiem. Vērojams emociju nabadzīgums, dzīvo savā pasaulē. Mūzikas nodarbībās izvairās no pedagoga acu kontakta, bieži aizsapņojas, ritmizējot mūzikas instrumentus. Kustības atdarina daļēji, nav uzmanības noturības. Rotaļnodarbībās kustības izpilda gausāk, nekā paredz rotaļas ritms.

- 3) **Patriks, 3 gadi:** Ir emocionāli nelīdzsvarots, hiperaktīvs, nedraudzīgs un neprognozējams, ir vērojama agresija. Nesaprotas ar vienaudžiem. Bērnā ir vērojami runas traucējumi, nevar izrunāt pilnus teikumus, izsaka tikai atsevišķus vārdus. Grupā rada troksni, neievēro grupas noteikumus – mētā mantas, skrien, dara pāri citiem bērniem. Puisim ir stipri izteikta vajadzība pievērst sev pieaugušā uzmanību, bieži vien negatīvā veidā. Uzmanības nenoturības dēļ ir nepieciešams uzmanību pārslēgt uz citu darbības veidu. Saskarsmē ar pieaugušajiem, nepakļaujas prasībām. Mūzikas nodarbībās bieži vien nedarbojas līdzī, ņem nost draugam instrumentus. Ritmizējot ritma instrumentus, neizturas pret tiem saudzīgi. Dziesmām līdzī nedzied.
- 4) **Anna, 4 gadi:** Pēc dabas ir sirsnīga, atsaucīga, draudzīga, labsirdīga. Labprāt spēlējas kopā ar citiem bērniem, interesē viss jaunais un nezināmais. Vēršas pie pieaugušā, ja tas ir nepieciešams, ir patstāvīga. Pati organizē dažādas aktivitātes grupām, spēlē dažādas spēles un rotaļas. Prot tās lieliski novadīt. Mūzikas nodarbībās ļoti patīk dziedāt. Dziedot spēlē pavadījumu ar ritma instrumentiem, atpazīst dažādus mūzikas kontrastus, atšķir augstu un zemu reģistru. Izpilda dažādas deju kustības un soļus, prot nostāties aplī, vienmēr zina savu vietu rotaļas gaitā.
- 5) **Līna, 3 gadi un 9 mēneši:** Dzīvespriecīga, pozitīva, atvērta, patīk pieaugušo uzmanība. Ļoti patīk spēlēties ar bērniem, mācīties dzejoļišus un dziesmas. Saskarsmē ar bērniem ir draudzīga, mīla, uzmanīga, rūpējas un uztraucas par mazākiem bērniem. Grupas nodarbībās aktīvi iesaistās, ir interese par jaunām lietām mācību procesā. Ir aktīva, piedalās vairākos interešu pulciņos, patīk piedalīties dažādos pasākumos. Labprāt dejo, dzied un spēlē mūzikas instrumentus. Cenšas būt ļoti izpalīdzīga, palīdz bērniem un ir liels palīgs arī pedagogiem.
- 6) **Hugo, 3 gadi un 5 mēneši:** Pēc dabas kluss, mierīgs, nosvērts. Patīk bērnu un pieaugušo sabiedrība. Ar vienaudžiem ir draudzīgs, piedalās dažādās spēlēs un rotaļās. Ir apķērīgs un gudrs, interesējas par grāmatām, patīk zīmēt. Grupas nodarbībās aktīvi iesaistās, atdarina kustības, klausās un uztver informāciju. Uzdod jautājumus, izrāda interesi par visu notiekošo, iesaistās mācību procesā. Mūzikas nodarbībās dzied līdzī dziesmiņām,

klausās un uztver dažādus skaņdarbus, spēlē mūzikas instrumentus. Izrāda gandarījumu muzicējot.

- 7) **Kārlis, 3 gadi un 7 mēneši:** Ir aktīvs, draudzīgs, pozitīvs un labsirdīgs. Ir komunikabls, patīk sadarboties ar bērniem, klausā pieaugušā norādījumiem. Patstāvīgi izvēlas nodarbošanos, iesaistās grupu rotaļās. Izrāda vēlmi aktīvi darboties, patīk dažādas kustību rotaļas – precīzi izpilda kustības, orientējas telpā, spēj mainīt darbības veidus un virzienus. Vienmēr ievēro rotaļu noteikumus, nepārkāpj tos. Mūzikas nodarbībās klausās mūziku, dzied, brīvi atdarina kustības mūzikas un dziesmu pavadījumā. Uztver un reproducē ritmu. Ar aizrautību un interesi darbojas mūzikas nodarbībās.
- 8) **Alise, 3 gadi un 3 mēneši:** Meitene bieži mēdz būt noslēgta, ar bērniem komunicēt un sadarboties nevēlas. Patīk spēlēties vienai. Pret citiem bērniem var būt arī nelaipna un agresīva, ja tie viņai pienāk par tuvu klāt. Kontaktus ar pieaugušajiem veido ar grūtībām. Neizrāda interesi par grupu aktivitātēm, spēlēm un rotaļām, attieksme ir vienaldzīga. Mūzikas nodarbībās ne vienmēr darbojas līdzī, neizrāda interesi, emocionāli neizdzīvo skaņdarbu stāstu, ar grūtībām ritmizē mūzikas instrumentus. Labāk izvēlas tos nespēlēt, ir atturīga un vienaldzīga.
- 9) **Līzbe, 3 gadi:** Ir hiperaktīva, kustīga, viegli ietekmējama. Patīk nepārtraukta kustība, nevar nosēdēt mierīga. Ļoti daudz enerģijas, nenogurdināma. Ļoti patīk dažādas kustību rotaļas, bet, bieži vien, mēdz neievērot noteikumus, jo nespēj ilgstoši koncentrēt uzmanību uz kādu darbības veidu. Var arī provocēt konfliktus starp bērniem. Ne vienmēr ievēro pedagoga dotos norādījumus kādā spēlē vai rotaļā, gandrīz vienmēr ir vēlme tos pārkāpt. Mūzikas nodarbībās daļēji darbojas līdzī, bet ilgi nespēj noturēt uzmanību. Patīk patraucēt un “pavilk” līdzī sev arī citus bērnus. Pati arī viegli ietekmējas no bērniem, kuri nevēlas darboties līdzī nodarbībās.
- 10) **Roberts, 3 gadi un 7 mēneši:** Ir mīļš, draudzīgs, laipns un zinātkārs. Grupā jūtas labi, komunicē un saprotas ar citiem bērniem. Patīk sportiskas aktivitātes, izpilda vienkāršas norādes. Nodarbībās atkārtoti novēroto darbību, spēj izteikt savas domas, stāsta par to, ko redz, dara un jūt. Ir noturīga uzmanība, liela interese tiek izrādīta grupas rotaļu nodarbībās. mūzikas nodarbībās dzied dziesmiņas, dzied dažādos tempos. Sasaista skaņdarbā dzirdēto ar kādu tēlu, izpilda kustības, spēlē mūzikas instrumentus.
- 11) **Sofija, 4 gadi:** Ir apķērīga, radoša, draudzīga un atvērta meitene. Labi saprotas ar bērniem un pieaugušajiem. Ļoti labi darbojas iztēle un fantāzija. Grupā ar citiem bērniem

spēlē dažādas rotaļas. Patīk zīmēt un lasīt grāmatas, stāsta par to, ko redz ilustrācijās. Meitene apmeklē dažādus ārpus grupas interešu pulciņus. Apmeklē ritmikas deju pulciņu un mākslas pulciņu. Spēj būt radoša, vienmēr atrod sev nodarbi. Mūzikas nodarbībās darbojas līdzī, ir vēlme izzināt un saprast visu jauno. Dzied dziesmas, atdarina kustības, dejo, ritmizē ar ritma instrumentiem.

12) Alberts, 3 gadi un 2 mēneši: Ir pieklājīgs, sirsnīgs, aktīvs, bet bieži mēdz būt nervozs, ar kaut ko neapmierināts, var strīdēties ar bērniem, dusmu lēkmēs var spārdīties, sist, kliegt, neapjaušot savas rīcības sekas. Patīk darboties, spēlēties un rotaļāties. Kārtīgi un rūpīgi veic praktiskos darbus. Ar pieaugušajiem saprotas labi. Mūzikas nodarbībās iesaistās, dzied līdzī dziesmām, atdarina kustības, reizēm mulst un kautrējas. Izrāda interesi arī par mūzikas instrumentiem un to skanējumu.

Uzsākot pētījumu, autore, izmantojot iepriekš formulētos rādītājus, noteica bērnu prasmi spēju noturēt uzmanību nodarbību laikā, kā arī uztvert mūzikas ritmu. Darbojoties ar bērniem muzikālajās rotaļās un citās ikdienas nodarbībās, autore noteica šīs prasmes. Novērojumos iegūto informāciju par bērnu spēju noturēt uzmanību nodarbības laikā autore apkopoja tabulā (skat. 1. tabulu).

1.tabula. Bērnu spēja noturēt uzmanību nodarbības laikā

Bērna vārds un uzvārds	Bērns notur uzmanību nodarbības laikā	Bērns daļēji notur uzmanību nodarbības laikā	Bērns nespēj noturēt uzmanību nodarbības laikā
Andris (3 g., 6 mēn.)		X	
Dārta (3 g., 4 mēn.)			X
Patriks (3 g.)			X
Anna (4 g.)	X		
Līna (3 g., 9 mēn.)		X	
Hugo (3 g., 5 mēn.)		X	
Kārlis (3 g., 7 mēn.)	X		
Alise (3 g., 3 mēn.)			X
Līzbete (3 g.)		X	
Roberts (3 g., 7 mēn.)	X		
Sofija (4 g.)	X		
Alberts (3 g., 2 mēn.)		X	

Savukārt, novērojumos iegūto informāciju par bērnu spēju uztvert mūzikas ritmu, autore apkopoja šajā tabulā (skat. 2 tabulu).

2.tabula. Bērnu spēja uztvert mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās

Bērna vārds, vecums	Bērns uztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās	Bērns daļēji uztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās	Bērns neuztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās
Andris (3 g., 6 mēn.)		X	
Dārta (3 g., 4 mēn.)		X	
Patriks (3 g.)			X
Anna (4 g.)	X		
Līna (3 g., 9 mēn.)	X		
Hugo (3 g., 5 mēn.)		X	
Kārlis (3 g., 7 mēn.)	X		
Alise (3 g., 3 mēn.)			X
Līzbete (3 g.)		X	
Roberts (3 g., 7 mēn.)	X		
Sofija (4 g.)	X		
Alberts (3 g., 2 mēn.)		X	

Pētījuma sākumposmā autore vadīja bērniem dažādas ikdienas nodarbības pirmsskolā, kurās netika iekļautas muzikālās rotaļas. Autore novēroja bērnus, viņu uzvedību, koncentrēšanos veicamajiem uzdevumiem. Tad autore izvēlējās vairākas muzikālās rotaļas un integrēja tās ikdienas nodarbībās. Autore izvirzīja vairākus uzdevumus:

1. Izpētīt, kā muzikālo rotaļu integrēšana ikdienas nodarbībās ietekmēs bērnu spēju noturēt uzmanību nodarbības laikā un koncentrēties pasniedzēja uzdotajiem, veicamajiem uzdevumiem;
2. Izpētīt, kā mainās bērnu ritma izjūta, integrējot muzikālās rotaļas ikdienas nodarbībās ilgākā laika posmā (šajā gadījumā pētījuma ilguma garumā – 4 mēneši).

Lai īstenotu šo uzdevumu izpildi, autore izvēlējās septiņas dažādas 3 – 4 gadu vecumposmam atbilstošas muzikālās rotaļas, kuras turpmākajā pētījuma veikšanas laikā tika integrētas ikdienas mācību procesā privātajā pirmsskolas mācību iestādē “x”. Izvēlētās muzikālās rotaļas un to ieviešanas sagaidāmos rezultātus autore apkopoja tabulā (skat. 3. tabulu).

3.tabula. Autores ikdienas nodarbībās iekļautās muzikālās rotaļas

Nr.	Muzikālās rotaļas nosaukums	Sagaidāmais rezultāts
1.	“Vārdu bungošana”	<ul style="list-style-type: none"> • Uzmanības attīstība • Atmiņas uzlabošana • Kustību koordinācijas attīstība • Ritma izjūtas attīstība
2.	“Zaķēnu un lāču ritmi”	<ul style="list-style-type: none"> • Uzmanības attīstība • Kustību koordinācijas attīstība • Ritma izjūtas attīstība
3.	“Lēkājam pāri peļķēm”	<ul style="list-style-type: none"> • Uzmanības attīstība • Kustību koordinācijas attīstība • Ritma izjūtas attīstība
4.	“Dariet līdzī man”	<ul style="list-style-type: none"> • Uzmanības attīstība • Ritma izjūtas attīstība • Atmiņas attīstība
5.	“Klausies!”	<ul style="list-style-type: none"> • Dzirdes attīstība • Uzmanības attīstība • Kustību koordinācijas attīstība • Ritma izjūtas attīstība
6.	“Adiet bērni, ko adiet”	<ul style="list-style-type: none"> • Uzmanības attīstība • Ritma izjūtas attīstība
7.	“Diena un nakts”	<ul style="list-style-type: none"> • Uzmanības attīstība • Ritma izjūtas attīstība

Lai izpildītu pirmo no izvirzītajiem uzdevumiem – izpētītu, kā muzikālās rotaļas var sekmēt uzmanības noturību, autore sāka iekļaut augstāk tabulā minētās muzikālās rotaļas pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritā. Muzikālās rotaļas tika iekļautas gan rīta apļos, gan sporta nodarbībās,

gan mūzikas nodarbībās. Galvenais autores mērķis, aktīvi iesaistot muzikālās rotaļas pirmsskolas pedagoģiskajā darbā, bija sekmēt bērnu uztveri un domāšanu, un, autores ieskatā, koncentrējot bērna uzmanību uz nodarbībās veicamajiem uzdevumiem, šis mērķis tika panākts.

Lai izpildītu otro pētījumā izvirzīto uzdevumu, autore dažu muzikālo rotaļu laikā bērniem izdalīja vienkāršus mūzikas instrumentus, un deva uzdevumu tos spēlēt līdzī pavadījumā skanošās mūzikas ritmam. Skatot mūzikai, bērni, atbilstoši savām prasmēm, centās atdarināt tās ritmu ar šiem instrumentiem. 3 – 4 gadus vecu bērnu ritma izjūta vēl nav ļoti attīstīta, taču, regulāri šādā veidā aktīvi darbojoties muzikālajās rotaļās un muzicējot, autore novēroja bērnu ritma izjūtas uzlabošanos. Bez šīm uztveres prasmēm bērna iespējas pilnvērtīgi attīstīt muzikālās spējas ir stipri ierobežotas, tādēļ autore ar muzikālo rotaļu palīdzību sekmēja šīs prasmes.

Organizējot pedagoģisko darbu ikdienā, autore izvēlējās un iekļāva dienas ritā tādas muzikālās rotaļas (skat. 3. tabulu), kas, uzturot pozitīvu un draudzīgu atmosfēru grupiņā, ļāva atbilstoši pētījuma prasībām novērot un novērtēt katra individuālā bērna spējas un prasmes. Autore izmantoja daudzveidīgas muzikālās rotaļas ar dažādiem uzdevumiem, kas ļāva novērtēt attiecīgā bērna zināšanas, prasmes un attieksmi pret veicamajiem uzdevumiem.

3.3. PĒTĪJUMA NOSLĒGUMS

Pētījuma noslēgumā autore atkārtoti novēroja bērnus ikdienas nodarbībās, kurās visā pētījuma garumā tika integrētas autores izvēlētās muzikālās rotaļas. Autores izdarītie novērojumi apkopoti tabulās zemāk. (skat. 4. un 5. tabulu).

4.tabula. Bērnu spēja noturēt uzmanību nodarbības laikā

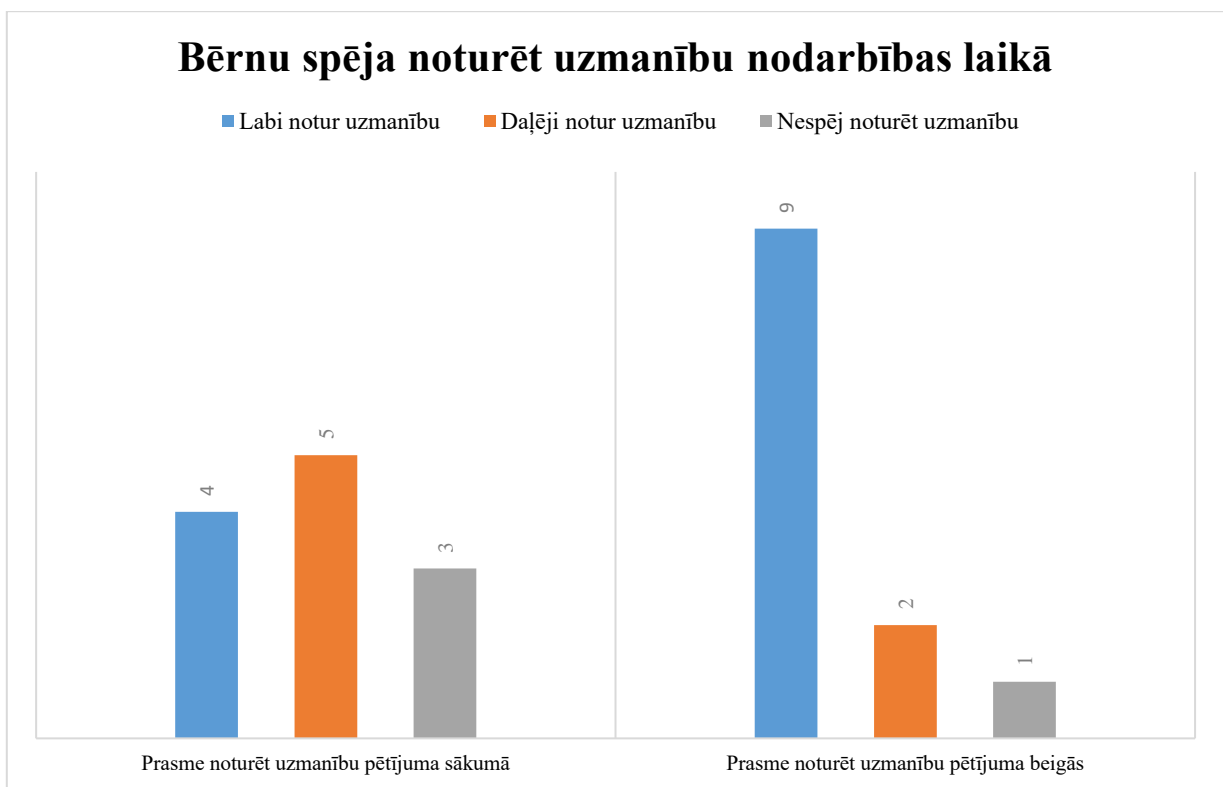
Bērna vārds un uzvārds	Bērns notur uzmanību nodarbības laikā	Bērns daļēji notur uzmanību nodarbības laikā	Bērns nespēj noturēt uzmanību nodarbības laikā
Andris (3 g., 6 mēn.)	X		
Dārta (3 g., 4 mēn.)		X	
Patriks (3 g.)		X	
Anna (4 g.)	X		
Līna (3 g., 9 mēn.)	X		
Hugo (3 g., 5 mēn.)	X		
Kārlis (3 g., 7 mēn.)	X		

Alise (3 g., 3 mēn.)			X
Līzbete (3 g.)	X		
Roberts (3 g., 7 mēn.)	X		
Sofija (4 g.)	X		
Alberts (3 g., 2 mēn.)	X		

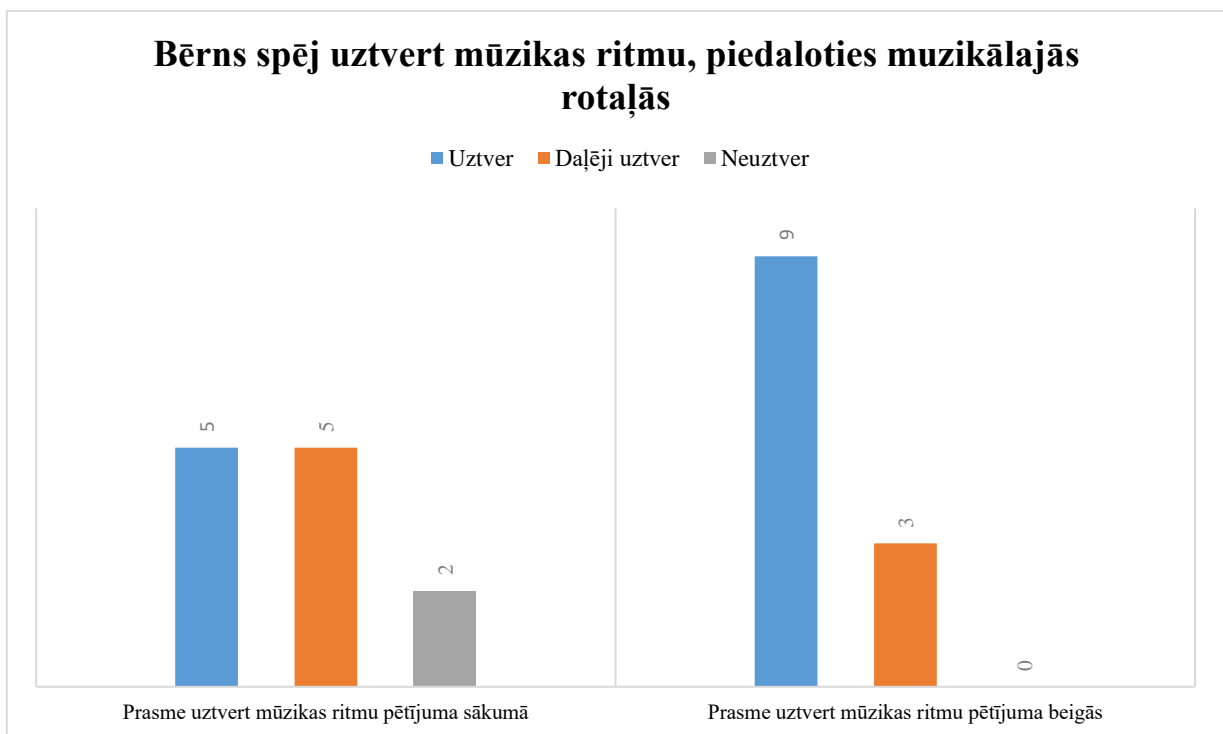
5.tabula. Bērnu spēja uztvert mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās

Bērna vārds un uzvārds	Bērns uztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās	Bērns daļēji uztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās	Bērns neuztver mūzikas ritmu, piedaloties muzikālajās rotaļās
Andris (3 g., 6 mēn.)	X		
Dārta (3 g., 4 mēn.)	X		
Patriks (3 g.)		X	
Anna (4 g.)	X		
Līna (3 g., 9 mēn.)	X		
Hugo (3 g., 5 mēn.)		X	
Kārlis (3 g., 7 mēn.)	X		
Alise (3 g., 3 mēn.)		X	
Līzbete (3 g.)	X		
Roberts (3 g., 7 mēn.)	X		
Sofija (4 g.)	X		
Alberts (3 g., 2 mēn.)	X		

Lai vizuāli attēlotu un salīdzinātu pētījuma noslēgumā iegūtos datus ar pētījuma sākumā iegūtajiem datiem, autore izveidoja analītisku pētījuma shēmu (skat 2., 3. attēlu).

2.attēls. Bērnu spēja noturēt uzmanību nodarbības laikā

3.attēls. Bērnu spēja uztvert mūzikas ritmu

Analizējot pētījuma laikā iegūto informāciju, autore secina, ka:

- 1) Darba ievadā izvirzītā hipotēze: “3 – 4 gadus vecu bērnu uztveres un domāšanas attīstība tiek sekmēta, ja pirmsskolas nodarbībās tiks integrētas šim vecumposmam atbilstošas muzikālās rotaļas” ir apstiprinājusies.
- 2) Muzikālo rotaļu integrēšanai ikdienas nodarbības pirmsskolā ir labvēlīga ietekme uz bērnu spēju noturēt uzmanību uz mācāmo vielu. Tā kā pirmsskolas vecuma bērni jau no dabas ir izklaidīgi, muzikālās rotaļas palīdz ilgstoši koncentrēt viņu uzmanību. Ja pedagogs vienkārši runājot un žestikulējot pasniedz mācību vielu, 3 – 4 gadu vecumā bērniem ir tendence būt izklaidīgiem, viņi ātri novēršas un atrod interesantākas nodarbes. Iesaistot nodarbībā muzikālo rotaļu, bērna uzmanība tiek noturēta ilgāk. Tas, savukārt sekmē bērnu uztveri un domāšanu.
- 3) Pastāvīga piedalīšanās muzikālajās rotaļās uzlaboja bērnu ritma izjūtu. Salīdzinot bērnu ritma izjūtu, ko kontekstā ar kustību koordināciju autore novēroja pētījuma sākumā un beigās ir jāsecina, ka ritma izjūta pētījuma gaitā uzlabojās.

SECINĀJUMI

- 1) Mūzikai ir svarīga loma bērna attīstībā. To iespējams izmantot kā pedagoģisko instrumentu un iedarboties uz bērnu, viņam pašam to pat nenojaušot.
- 2) Uztveres procesi tiek attīstīti, bērnam praktiski darbojoties un rotaļājoties. Bērna uztvere ir aktīvs process, kurā mijiedarbojas bērna maņu orgāni un apziņa, cilvēka iekšējā pasaule un pasaule, kas mums ir visapkārt.
- 3) Rotaļa ir galvenā bērna darbība pirmsskolas vecumā. Caur rotaļu bērns iepazīst pats sevi, citus cilvēkus un apkārtējo pasauli. Ar rotaļas palīdzību bērns mācās, apgūst jaunas zināšanas.
- 4) Viena no rotaļas darbības formām – muzikālā rotaļa – ir aktīva, radoša bērna darbība, kas var kalpot dažādu bērna prasmju attīstībai.
- 5) Muzikālā rotaļa veicina kustību mākslinieciski radošo un dzirdes muzikālo spēju attīstību, jūtu, emociju un iztēles attīstību;
- 6) Pastāv vairāki muzikālo rotaļu veidi, un katrs no tiem ir veidots dažādu bērna spēju attīstīšanai;
- 7) Muzikālo rotaļu integrēšanai pirmsskolas mācību procesā ir vairāki ieguvumi, tai skaitā bērnu uzmanības noturības paaugstināšanās un ritma izjūtas uzlabošanās.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

- 1) Anderson C. (2010). *Presenting and Evaluating Qualitative Research*. Pieejams: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2987281/>
- 2) Bakisa A., Romēns K. (1997). *Rotaļas ar bērnu no 1 dienas līdz 6 gadiem*. Rīga: Alberts XII.
- 3) Bičuka M., Grasmane S., Pagraba N. (2003). *Muzikāla audzināšana pirmsskolā*. Rīga: Raka.
- 4) Birzkops I.J. (2008). *Muzicēšana labākā intelektuālo spēju attīstītāja*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- 5) Brice B. (2010). *Tipu tapu dziesmiņa*. Rīga: Raka.
- 6) Brice B. (2010). *Rotaļas ar ritmiem*. Rīga: Pirmsskolas mūzikas izglītības asociācija.
- 7) Brice B. (2013). *Viss sākas ar rotaļu*. Rīga: Raka.
- 8) Brice B. (2017). *Visi desmit spēlējas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- 9) Ciores J., Borgese P. (2017) *The Benefits of Music on Child Development*. Pieejams: <http://www.corkbutterexchangeband.org/benefits-of-music>
- 10) Daukša A. (2000). *Ieskats mūzikas metodikā*. Rīga: Raka.
- 11) Dzintare D., Boša D. (1997). *Rotaļspēles*. Rīga: Mācību apgāds NT.
- 12) Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa- bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: Raka.
- 13) Gaile I. (2017). *Kā veidot muzikālu uzvedumu*. Rīga: Raka.
- 14) Kawulich B.B. (2005). *Participant Observation as a Data Collection Method*. Pieejams: <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/466/996#g1>
- 15) Nelsone I., Paipare M. (1992). *Mūzikas mācīšanas metodika*. Rīga: Zvaigzne.
- 16) Lasmane L. (2012). *Muzikālā audzināšana pirmsskolā*. Rīga: Raka.
- 17) Paukste J. (1993). *Mūzikas mācīšanas metodika. Palīgīdzeklis mūzikas skolotājiem*. Rīga: Izglītības attīstības institūts.
- 18) Plaude A. (2011). *Bērns starp pieaugušajiem. Rokasgrāmata skolotājiem*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- 19) Plotnieks I. (1988). *Psiholoģija ģimenē*. Rīga: Zvaigzne.
- 20) Plotnieks I. (1990). *Pedagoģiskā saskarsme*. Rīga: LZB.

- 21) Randoha A., Narnicka S., Fjodorova O., Sīle V., Sviķe S., Māsa M, ..., Siņicina I. (2013). *Ideju krātuve pirmsskolai, 1.daļa – Rotaļnodarbības 2 – 5 gadus veciem bērniem*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- 22) Romenkova V. (2008). *Bērns ģimenē un sabiedrībā*. Rīga; BJC Rīgas Skolēnu Pils.
- 23) Zaporožets A.V. (1965). *Monographs of the Society for Research in Child Development. Vol. 30, No. 2, European Research in Cognitive Development: Report of the International Conference on Cognitive Development*. Oxford: Blackwell Publishing
- 24) Zariņš D. (2003). *Mūzikas pedagoģijas pamati*. Rīga: Raka.
- 25) Аванесова В. Н. (1968) *Обучение самых маленьких в детском саду*. Москва: Просвещение.
- 26) Анисимова Г.И. (2005). *100 музыкальных игр для развития дошкольников. Старшая и подготовительная группы*. Ярославль: Академия Развития.
- 27) Гогоберидзе А.Г. (2005). *Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста*. Москва: Издательский центр Академия.
- 28) Колодницкий Г.А. (1997). *Музыкальные игры, ритмические упражнения и танцы для детей*. Москва: Ассоциация авторов и издателей ТАНДЕМ.
- 29) Кулагина И. Ю. (1997). *Возрастная психология (Развитие ребенка от рождения до 17 лет): Учебное пособие. 3-е изд.* Москва: Изд-во УРАО.
- 30) Образцова Т. (2005). *Музыкальные игры для детей*, Воронеж: Научная книга.
- 31) Овчинникова Т. (2005) *Технологии создания музыкальной коррекционно-развивающей среды в логопедическом детском саду, Научно-практический освітньо-популярний журнал "Імідж сучасного педагога (спеціальна педагогіка: теорія і практика логопедії)"*. Pieejams: http://pedlib.ru/Books/4/0383/4_0383-1.shtml
- 32) Татарина Н.А. (2017). *Развитие музыкальных способностей у детей дошкольного возраста через музыкально-дидактические игры*. Pieejams: <http://открытыйурок.рф/статьи/600268/>
- 33) Тихомирова Л. Ф. (1996) *Развитие познавательных способностей детей. Популярное пособие для родителей и педагогов*. Ярославль: Академия развития.
- 34) Тютюнникова Т.Э. (2009) *Сундучок с бирюльками. Музыкальные игры*. Москва: Педагогическое Общество России.